

İsrail'in Batı Şeria'daki Yerleşimci Politikası ve ABD'nin Filistin Sorununa İlişkin Barış Girişimleri: İki Devletli Çözüm Hâlâ Mümkün Mü?

The Israeli Settlement Policy in the West Bank and USA's Peace Initiatives on the Palestinian Question: Is the Two-State Solution Still Possible?

Özge ÖZKOÇ*

Öz

Bu çalışma, Ortadoğu'nun en uzun soluklu problemlerinden biri olan Filistin-İsrail ihtilafının iki devletli çözüm temelinde çözülmesinin hala mümkün olup olmadığını tartışmayı amaçlamaktadır. İsrail'in Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerinin varlığına dayanan de facto ilhaki iki devletli çözümün önündeki en büyük engel olduğu söylenebilir. Son yirmi yıldır, Batı Şeria'daki İsrail işgali her geçen gün derinleşirken, Filistin Otoritesi'nin söz konusu bölgede egemenlik kurması da giderek imkansızlaşmaktadır. Bu gerçekliğe rağmen, Oslo barış sürecinin çökmesinin ardından, ABD merkezli barış planlarının hepsi iki devletli çözüm önerisine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşimci siyaseti ile ABD başkanlarının inisiyatifleriyle gündeme gelen iki devletli çözüm önerisi arasında büyük bir çelişki bulunmaktadır. Gerçekten de, George Bush, Barack Obama ve son dönemde Donald Trump tarafından Refah İçin Barış adıyla açıklanan barış girişimlerinin hepsinde Filistin-İsrail sorununun bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasıyla çözüleceği vurgulansa da İsrail'in Batı Şeria'da yarattığı işgal rejimi iki devletli çözümün imkansızlığına işaret etmektedir. İşte, bu çalışmada iki devletli çözüm önerisinin neden ABD'nin bölge siyasetinde kendisine yer bulduğu fakat İsrail'in Batı Şeria'da yarattığı fiili durum nedeniyle nasıl imkansız hale geldiği ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD'nin barış girişimleri, Filistin, İsrail, iki devletli çözüm, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimleri.

Abstract

This study aims to discuss whether it is possible to solve the Palestinian-Israeli conflict, which is one of the longest historical problems of the Middle East, within the context of a two-state solution. It can be said that the de facto Israeli annexation of the West Bank, based on the existence of Jewish settlements, is the main obstacle to the two-state solution. In the last two decades, while the Israeli occupation in the West Bank has been deepening step by step, it has become impossible for the Palestinian Authority to establish a sovereign state in the region. Despite this fact, after the collapse of the Oslo peace process, all US-centered peace attempts emphasized the two-state solution. Therefore, there has been a great contradiction between the Israeli settlement policy and the two-state solution proposals which came to the agenda by the initiatives of the US presidents. Although it is emphasized that the Palestinian-Israeli question will be only solved with the establishment of an independent Palestinian state in all peace initiatives an-

Makale Geliş Tarihi: 10.03.2021. Makale Kabul Tarihi: 19.11.2021.

* Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, E-mail: ozkoc@politics.ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6733-7183.

Görüş

Akademik
Bakış

311

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

nounced by George Bush, Barack Obama, and Donald Trump under the name of Peace to Prosperity, the situation created by Israel in the West Bank indicates the impossibility of a two-state solution. This study will discuss why the two-state solution proposals in the heart of the US' regional politics but how it became impossible due to the facts on the ground that Israel created in the West Bank.

Key Words: USA's peace initiatives, Palestine, Israel, two-state solution, Jewish settlements in the West Bank.

Giriş

Ortadoğu'nun en uzun soluklu problemlerinden biri olan Filistin-İsrail ihtilafı, günümüzde hâlâ bölgenin çözülemez sorunlarının başında gelmektedir. Son yirmi yıldır İsrail'in Batı Şeria'daki işgali her geçen gün derinleşirken, sınırları belli bir toprak parçası üzerinde egemenlik haklarına sahip bağımsız bir Filistin devletinden bahsetmek ise mümkün değildir. Ayrıca, Batı Şeria'nın yönetimini büyük oranda elinde tutan İsrail, uluslararası sistemde, resmi olarak ilan edilmiş ve tanınmış sınırlara sahip olmayan nadir ülkelerden birisidir. Buna rağmen, söz konusu sorunun ancak ve ancak bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasıyla yani iki devletli çözüm temelinde aşılabileceği fikri üzerinde konsensüs bulunmaktadır. Nitekim, bu minvalde ilerleyen Oslo barış sürecinin nihai statü konuları üzerindeki anlaşmazlık nedeniyle 2000 yılında çökmesinin ardından geride kalan yirmi yıl boyunca, ABD'nin inisiyatifyle gündeme gelen barış girişimlerinin tamamı iki devletli çözüm önerisine dayanmaktadır. Oysa, İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşimci politikasının niteliği ayrıntılı olarak incelendiğinde, iki devletli çözüm önerisinin imkansız olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, ABD'nin gündemde tuttuğu iki devletli çözüm önerisiyle İsrail'in sahada yani Batı Şeria'da yarattığı işgal ve hatta *de facto* ilhak gerçekliği arasında büyük bir açığı bulduğu belirtilmelidir.

İsrail'in sınırları konusundaki belirsizlik, bağımsız bir Filistin devletinin kurulup kurulamamasını doğrudan etkilemektedir. Nitekim, Batı Şeria'nın 1967'den beri işgal altında bulunduğu düşünüldüğünde, İsrail devletinin yasal sınırlarının neresi olduğu, dolayısıyla ülkenin teritoryal olarak nerede sona erdiği belli değildir.¹ İsrail'in egemenliğindeki toprak parçasının Birleşmiş Milletler'in 1947 yılına ait Taksim Planı'nda öngörülen sınırları mı kapsadığı,²

1 Şu hususun altını çizmekte fayda var: Bu çalışma, İsrail'in sınırları meselesiyle sadece işgalin hâlâ sürdüğü Batı Şeria bağlamında ilgilenebilir. Çünkü, iki devletli çözüm ancak 2005 yılında Gazze Şeridi'nden çekilen İsrail'in Batı Şeria'yı da boşaltmasıyla mümkün olabilir. Oysa, İsrail'in sınırları konusundaki muğlaklık sadece Batı Şeria'yla sınırlı değildir. Lübnan'la imzalanmış bir antlaşma olmadığı için kuzey sınırı, Golan Tepeleri'ne ilişkin ihtilaftan dolayı Suriye sınırı netlik kazanmamıştır.

2 1947'de Filistin sorunu BM'de görüşülürken, iki ayrı plan gündeme gelmişti. Filistin bölgesinde Yahudi ve Arap halklarının bir arada yaşayabilecekleri federatif bir yapı öngören azınlık planına karşılık, Yahudi ve Arap devleti olmak üzere iki ayrı devletin kurulmasını ve Kudüs'ün BM denetimine bırakılmasını karara bağlayan çoğunluk yani Taksim Planı kabul görmüştü. Taksim Planı'nda çizilen sınır için bkz.: Bkz.: Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "United Nations, General Assembly, Resolution 181 (II): The Future Government of Palestine", 29 November 1947, <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/7F0AF2BD897689B785256C330061D253>. Yahudi devletinin Filistin'deki varlığını gayri meşru gören Araplar Taksim Planı'nı kabul etmezken, İsrail 14 Mayıs 1948'de bağımsızlığını ilan edecektir.

yoksa 1948-1949 Arap-İsrail Savaşı'nın ardından ilan edilen ateşkes uyarınca belirlenen "Yeşil Hat" ile çizilen sınır mı olduğu tartışmaya açılacak,³ henüz resmi ilhak açıklaması olmamasına rağmen ülkenin sınırlarının Şeria Nehri'ne kadar uzandığı dahi iddia edilebilir.⁴ 1947 ya da 1949 yıllarına ait sınır tespitlerini bir yana bıraksak bile,⁵ Batı Şeria'dan çekilme gerçekleşmediği için İsrail'in tanımlanmış sınırlarından söz etmek mümkün değildir. İsrail'in sınırlarının netlik kazanmadığı bu durumda, bağımsız bir Filistin devletinden bahsetmek imkansız hale gelmektedir. O halde, Filistin-İsrail sorununun son yirmi yılına damgasını vuran iki devletli çözüm önerisinin hala işlevsel ya da geçerli olup olmadığı ve dahası neden gündemi işgal ettiği tartışmaya açılmalıdır.

Batı Şeria'daki işgale atıfla, İsrail'in sınırları konusundaki belirsizliği "limitsiz", "sonsuz" ve "hudutsuz" gibi kavramlar ekseninde değerlendiren çalışmalar literatürde önemli bir yere sahiptir.⁶ Bu çalışmaların İsrail'in işgalini

- 3 1948-1949 Savaşı'nın ardından İsrail, 1947'de kendisine bırakılan toprakları genişleterek Filistin'in yüzde 77'sini kontrol eder hale geldi. Bkz.: Rashid Khalidi, "Filistinliler ve 1948: Başarısızlığın Temel Nedenleri", Eugene L. Rogan ve Avi Shlaim, der., *Filistin Uğruna: 1948'in Tarihini Yeniden Yazmak* (çev. Suna Gülfer İhlamur-Öner), Küre Yayınları, İstanbul 2007, s. 37. İsrail, bu savaşta Kudüs'ün batısını da işgal etti. Bağımsız bir Filistin devleti kurulmadığı için Batı Şeria'yı yöneten Ürdün ile İsrail arasında imzalanan 1949 Ateşkes Anlaşması'yla çizilen Yeşil Hat, İsrail'in genişlemesini onayladı; Batı Kudüs de İsrail sınırları içerisinde kaldı. Bkz.: Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "United Nations Security Council, Document S/1302/Rev. 1", <https://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/F03D55E48F77AB698525643B00608D34>. Yeşil Hat zamanla iki taraf arasında *de facto* sınır haline geldi. Nitekim, 1967 Savaşı'nın ardından BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 242 sayılı kararda, İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilmesi öngörülmekteydi. Böylece, atıf yapılan 1947 sınırı değil 1949 sınırı olmaktadır. Bkz.: Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "United Nations Security Council, S/RES/242 (1967)", <https://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136>. 242 sayılı karar ve ilgili sınır, ilerleyen süreçte iki devletli çözüm önerilerinin belkemiğini oluşturacaktır. Nitekim, 1988 yılında bağımsız Filistin devleti ilan edildiğinde ve 1993'te Oslo barış süreci başladığında 1967 Savaşı öncesindeki sınıra göndermede bulunan 242 sayılı karar temel alınmıştır.
- 4 Lustick, İsrail'in Batı Şeria'nın denetimini elinde bulundurduğuna, dolayısıyla "Akdeniz'den Şeria Nehri'ne kadarki bölgede sadece tek bir devletin (İsrail'in) var olduğu"na işaret etmektedir. Bkz.: Ian S. Lustick, *Paradigm Lost: From Two-State Solution to One-State Reality*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2019, s. 2. Bu ifadeyle Yazar, iki devletli çözümün imkansızlığına vurgu yapmaktadır.
- 5 2000'lerde Yeşil Hat'ın dahi tartışılabilir hale geldiğini belirtmek gerekmektedir. 2000'deki el-Aksa intifadasının ardından İsrail, bir "ayrım duvarı" inşa ederek sınırlarını genişletmiş, dolayısıyla 1949 yılına ait sınır çizgisini boşa düşürmüş görünmektedir. Duvarla birlikte, İsrail Batı Şeria'nın yüzde 8.5'lik bir kısmını daha ele geçirmiştir. Bkz.: Rassem Khamaisi, "From Imposed Ceasefire line to International Border: The Issue of the Green Line between Palestine and Israel", *Journal of Borderlands Studies*, Cilt: 23, Sayı: 1, 2008, s. 94-95.
- 6 Bkz.: Helga Tawil-Souri, "Uneven Borders, Coloured (Im)mobilities: ID Cards in Palestine/Israel", *Geopolitics*, Cilt: 17, Sayı: 1, 2012, s. 153-176; Sara Salazar Hughes, "Unbounded Territoriality: Territorial Control, Settler Colonialism, and Israel/Palestine", *Settler Colonial Studies*, Cilt: 10, Sayı: 2, 2020, s. 216-233; Stephanie Latte Abdallah, "Endless Borders: Detaining Palestinians and Managing Their Movements in the Occupied Territories", *Mediterranean Politics*, Cilt: 25, Sayı: 3, 2020, s. 372-393.

Gazi

Akademik
Bakış

313

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

“yerleşimci sömürgecilik”⁷ kavramsallaştırması üzerinden ele alan eleştirel bir yaklaşımla yakın bir ilişki içerisinde olduğu söylenebilir.⁸ Ülkenin sınır(lar)ı kapanmadığı ve net bir şekilde belirlenmediği ölçüde, işgal, yerleşimci sömürgecilik pratiklerinin sürdürülmesi açısından işlevsel görünmektedir. Batı Şeria’daki işgal bu perspektiften değerlendirildiğinde, iki devletli çözümün imkansızlığına ilişkin şu önemli gösterge karşımıza çıkmaktadır: İsrail, 1967’den bu yana işgal altındaki topraklarda Yahudi yerleşimleri inşa ederek ve Filistinlilerin mülklerine el koyarak hem bölgenin demografik yapısını değiştirmekte hem de teritoryal bütünlüğünü bozmaktadır. İronik bir şekilde, İsrail’in bu pratiği 1990’lardaki barış süreci boyunca devam etmiştir. Ayrıca, Filistin yerleşim bölgeleri arasındaki geçişleri kontrol eden İsrail, Filistin halkını “bantustanlar”⁹ hapsedmektedir. Bu gerçekliğe rağmen, 2000’ler boyunca özellikle ABD başkanlarının inisiyatifiyle gündeme gelen bütün barış girişimlerinde iki devletli çözümün temel alındığı göze çarpmaktadır. Trump yönetimi tarafından 2020 yılının Ocak ayında “Refah İçin Barış”¹⁰ adıyla kamuoyuyla paylaşılan barış planında da bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasından yana olunduğu belirtilmiştir. Oysa, Trump’ın 242 sayılı kararı ihlal edercesine İsrail’in Doğu Kudüs ve Golan Tepeleri’ne ilişkin ilhak kararlarını tanıyan adımlar atılması iki devletli çözüme ihtimaline büyük bir darbe indirmiştir. Buradan hareketle, çalışmanın iki temel amacı olduğu söylenebilir. İlk olarak, son yirmi yılda iki devletli çözüm önerisinin İsrail’in Batı Şeria’daki uygulamalarına bağlı olarak nasıl imkansız hale geldiği ortaya konmaya çalışılacaktır. İkincisi, İsrail’in *de facto* ilhakının “sahada yarattığı gerçeklik” ile ABD’nin barış girişimlerinde vurgulanan iki devletli çözüm önerisi arasındaki çelişki açıklanmaya çalışılacaktır. Bu hedefler doğrultusunda, ilk bölümde, *de facto* ilhakın en önemli göstergesi olan Yahudi yerleşimlerinin İsrail’in Batı Şeria’daki varlığını nasıl kalıcılaştırdığı ve iki devletli çözümü nasıl imkansız hale getirdiği ele alınacaktır. İkinci bölümde, öncelikle

- 7 Bu kavram, işgalci gücün işgal ettiği topraklara kalıcı bir şekilde yerleşerek, “yerli halkı tasfiye”ne göndermede bulunmaktadır. Bkz.: Patrick Wolfe, “Settler Colonialism and Elimination of Native”, *Journal of Genocide Research*, Cilt: 8, Sayı: 4, 2006, s. 387-389. Yerli halkın tasfiyesi temelindeki bu sömürgecilik biçimi, söz konusu özelliği nedeniyle sadece (ekonomik) sömürüye odaklanan klasik sömürgecilikten ayrılmaktadır.
- 8 İsrail’in kuruluşunu yerleşimci sömürgecilik çerçevesinde ele alan bir eser için bkz.: Patrick Wolfe, “Purchase by Other Means: The Palestinian *Nakba* and Zionism’s Conquest of Economics”, *Settler Colonial Studies*, Cilt 2, No 1, 2012, s. 133-171. 1967 Savaşı’nın ardından İsrail’in yerleşimci sömürgecilik pratiklerine odaklanan bir eser için ise bkz.: Jamil Micheal Hilal, “Rethinking Palestine: Settler Colonialism, Neo-liberalism and Individualism in the West Bank and Gaza Strip”, *Contemporary Arab Affairs*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2015, s. 351-362.
- 9 Bantustanlaştırma kavramı, beyazların siyahları “bantu/siyah yurdu” anlamına gelen küçük yerleşim bölgelerine hapsedtikleri Güney Afrika’daki apartheid rejimine atıfla kullanılmaktadır. Batı Şeria özelinde bu kavram, İsrail’in izin verdiği ölçüde iletişim kurabilen izole Filistin yerleşim alanlarına göndermede bulunmaktadır. Bkz.: Adam Hanieh, *İsyanın Kökenleri: Kapitalizmin Ortadoğu’daki Sorunları* (çev. Ali Toprak), Nota Bene Yayınları, Ankara 2013, s. 181.
- 10 Plan için bkz.: White House Resmi İnternet Sitesi, “Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People”, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/01/Peace-to-Prosperity-0120.pdf>.

Gazi

George Bush ve Barack Obama'nın sorunu çözmeye yönelik girişimleri analiz edilecek; sonrasında Donald Trump'ın "yüzyılın barışı" olarak adlandırdığı plan mercek altına alınacaktır. Bu bölümde, iki devletli çözüm önerisi temelindeki Amerikan politikasının sorunu gerçekten çözmekten uzak olduğu, aksine bu politikanın belli dönemlerde ABD'nin genel olarak Ortadoğu siyasetine ve özelde İsrail'in güvenliğini sağlamak konusundaki klasik politikasına hizmet etmek için gündemde tutulduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.¹¹

İsrail'in "Sahada Yarattığı Gerçeklik" ve İki Devletli Çözümün İmkansızlığı

"Sahadaki gerçeklik" terimi, İsrail'in -iki devletli çözüm olasılığını imkânsız kılacak şekilde- Batı Şeria'da bağımsız bir Filistin devletinin ortaya çıkmasına engel teşkil edecek fiziki koşulları yaratmasına dikkat çekmek için kullanılmaktadır.¹² İsrail bunu yaparken, yukarıda da değinildiği gibi, bölgeden tamamen çekilme olasılığı şöyle dursun, yerleşimci sömürgecilik pratiği çerçevesinde hareket etmekte ve bölgedeki varlığını kalıcılaştırmaya dönük adımlar atmaktadır. 2000'deki El-Aksa intifadasının ardından Yeşil Hat'la belirlenmiş sınırı ihlal eden "ayırım" duvarının inşası,¹³ aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, Yahudi yerleşimlerinin gün geçtikçe artan sayısı ve vatandaşlık haklarından mahrum bırakılan Filistinlilere yönelik geliştirilen ayrımcı düzenlemeler, Batı Şeria'daki işgalin kalıcılaşmasına yönelik en önemli örnekler olarak karşımı-

- 11 Örneğin, 2003 Irak Savaşı'nın ardından bölgede meşruiyet arayışına giren George Bush Filistin sorununun çözümünü gündemine alacak, ardından Barack Obama Bush dönemindeki bölge politikasının revize edilmesi bağlamında iki devletli çözümü destekleyecek, Donald Trump döneminde ise Filistin sorununun çözümüne vurgu yapılsa da İsrail'in Arap dünyasındaki güvenliğinin sağlanmasına öncelik veren düzenlemeler/antlaşmalar hayata geçirilecektir. Bu süreçte, ABD politikasının Filistin sorununun çözümünde başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Fakat, Trump döneminde İsrail ile Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn başta olmak üzere Fas ve Sudan gibi bölge devletleriyle imzalanan Abraham Antlaşmaları'yla, İsrail'in bu ülkelerle olan diplomatik ilişkilerinin 'normalleştirilmesi' ve aslında Filistin sorununun Arap dünyasının bir problemi olmaktan çık(arıl)maması konusunda "başarı" sağlandığı söylenebilir. Abraham Antlaşmaları için bkz.: ABD Resmi İnternet Sayfası, "U.S. Department of State, The Abraham Accords", 13 August 2020, <https://www.state.gov/the-abraham-accords/>. Abraham Antlaşmaları'yla elde edilen diplomatik kazanımları İsrail perspektifinden değerlendiren bir çalışma için: Yoel Guzansky ve Zachary A. Marshall, "The Abraham Accords: Immediate Significance and Long-Term Implications," *Israel Journal of Foreign Affairs*, Cilt: 14, Sayı: 3, 2020, s. 379-389.
- 12 Kavramın yaygın bir şekilde kullanıldığı söylenebilir. Bkz.: Virginia Tilley, "The Secular Solution: Debating Israel-Palestine", *New Left Review*, Sayı: 38, Dönem: Nisan 2006, <https://newleftreview.org/issues/ii38/articles/virginia-tilley-the-secular-solution-debating-israel-palestine>; Ilan Pappé, "One-State Palestine: Past, Present and Future", Ilan Pappé ve Jamil Hilal, der., *Across the Wall: Narratives of Israeli-Palestinian History*, I. B. Tauris, London 2010, s. 434.
- 13 İsrail, duvarı terör eylemlerini engellemek amacıyla inşa ettiğini ileri sürmüştür. Ancak, bu iddia BM Uluslararası Adalet Divanı tarafından kabul edilmemiş; duvar inşasının uluslararası hukuka aykırı olduğuna ilişkin bir danışma görüşü oluşturulmuştur. Ayrıntılı bir analiz için bkz.: Erdem Denk, "Uluslararası Adalet Divanı'nın İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İnşa Etmekte Olduğu Duvar Konusundaki Kararı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 1, Sayı: 3, 2004, s. 151-173.

Gazi

Akademik
Bakış

315

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

za çıkmaktadır.¹⁴ Bu uygulamalar devam ettiği müddetçe, iki devletli çözüm önerisi giderek imkansız hale gelmektedir. Çünkü, İsrail, Batı Şeria'da bir işgal rejimi uygulamaktan çok bölgeyi uluslararası hukuka aykırı bir şekilde *de facto* ilhak etmiş durumdadır.¹⁵ Dahası, 2009-2021 yılları arasında başbakan olan Netahyahu'nun iktidar dönemiyle örtüşecek şekilde, Batı Şeria'nın da Doğu Kudüs ve Golan Tepeleri'ne benzer biçimde *de jure* olarak ilhak edilmesine ilişkin talepler gündeme gelmektedir. Resmi ilhak talebinin İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşimci politikasından beslendiği açıktır. Dolayısıyla, İsrail'in yerleşimci siyaseti ve ilhak talepleri birlikte okunduğunda iki devletli çözümün sahada yaratılan durum ya da (şimdilik) *de facto* ilhak nedeniyle imkansız olduğu açıklağa kavuşmaktadır.

İsrail'in sadece Batı Şeria'da değil, 1967 Savaşı'nda işgal ettiği Filistinlilere ait toprakların tamamında Yahudi yerleşimleri inşa etmek yönünde bir politika izlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. 2005 yılında Gazze Şeridi İsrail güçlerince boşaltılmış,¹⁶ fakat Doğu Kudüs ve Batı Şeria'da yeni Yahudi yerleşim yerlerinin inşasına devam edilmiştir. İki devletli çözümün ancak İsrail'in Batı Şeria'dan ve hatta Doğu Kudüs'ten çekilmesiyle mümkün olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, bölgede sayısı gün geçtikçe artan Yahudi yerleşimlerinin bu çözümü merkeze alan barış çabalarının önündeki en büyük engellerden birini oluşturduğu aşikardır.¹⁷ Yerleşimlerin varlığı, Filistin Otoritesi'nin Batı Şeria'daki egemenliğine hanel getirmekle sınırlı kalmamaktadır. Vatandaşlarını yerleştirdiği bölgelerde kamu otoritesi ve düzeni kurmakla mükellef İsrail, çeşitli yasal düzenlemeler aracılığıyla *de facto* ilhakın hukuki çerçevesini

14 Nadia Ben-Youssed ve Sandra Samaan Tamari, "Enshning Discrimination: Israel's Nation-State Law", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 48, Sayı: 1, 2018, s. 73-87 ve Hughes, a.g.m., s. 223.

15 Bir işgal rejiminin uluslararası hukuktaki yasal çerçevesini çizen temel belge 4. Cenevre Sözleşmesi'dir. Sözleşmenin 3. bölümünün 49. maddesi uyarınca, işgalci güç, işgal ettiği topraklara kendi vatandaşlarını transfer etmemekle yükümlüdür. Bkz.: Birleşmiş Milletler Resmi İnternet sayfası, "IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12 August 1949", https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocitiy-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf. Bu düzenleme, işgal altındaki toprakların sömürgeleştirilmesini engellemek amacıyla getirilmiştir. Oysa, İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşimci politikası, bu sözleşmenin ilgili maddesini ihlal etmektedir.

16 2005'te İsrail, Gazze'deki Yahudi yerleşimlerini boşaltmak zorunda kalmıştır. Gazze'deki yerleşimlerin tasfiye edilmesi örneğinden hareketle, İsrail'in bir gün Batı Şeria'dan da çekilebileceği düşünülebilir. Oysa, İsrail açısından iki bölge arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Birincisi, Gazze, tarımsal üretim açısından Batı Şeria kadar verimli bir bölge değildir. İkincisi, Batı Şeria Antik dönemdeki Yahudi tarihi açısından Gazze'ye kıyasla çok daha önemlidir. Üçüncüsü, İsrail Gazze'yi kara, deniz ve hava yoluyla kontrol etmeye devam ettiği için bölgeyi zaten tecrit etmiş durumdadır.

17 İsrail ile Filistin arasında kalıcı bir barış tesis edilmesinin önünde bir çok engel bulunmaktadır. Ama asıl olarak 2000 yılındaki Camp David zirvesinde tarafların uzlaşa sağlayamadıkları Kudüs'ün statüsü, Filistinli mülteciler, Yahudi yerleşimleri, Filistin devletinin tüzel kişiliği ve sınırları gibi nihai statü konuları günümüzde de barışın önündeki engelleri oluşturmaktadır. Fakat, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerinin bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasının önündeki en büyük engellerden biri olduğu belirtilmelidir. Bkz.: Galia Golan, "Obstacles and Possibilities for Peace between Israel and Palestine", *Insight Turkey*, Cilt: 22, Sayı: 1, 2020, s. 33-46.

Gazi

çizmektedir. Bunu yaparken, sivil haklardan yararlanılması bakımından iki halk arasında Filistinliler aleyhine keskin bir ayırım yaratıldığı belirtilmelidir.¹⁸

2000'de çöken Oslo sürecinin ardından, Ariel Şaron'un 2000'lerin başındaki başbakanlığından itibaren Yahudi yerleşimleri aracılığıyla iki devletli çözümün işlenmesine ilişkin umutların adım adım yok edildiği söylenebilir. Şaron, yerleşimlerin yanı sıra İsrail'in Batı Şeria'daki varlığını çeşitli mekanizmalar aracılığıyla güçlendirmeye çalıştı. Örneğin, el-Aksa intifadasının ardından yukarıda değinilen "ayırım duvarı"nın inşa edilmesine ilişkin karar Şaron'un başbakanlığı döneminde alındı.¹⁹ Dahası, Batı Şeria'nın büyük bir kısmının İsrail'in parçası olduğunu ve Filistinli mültecilere geri dönüş hakkı tanınmayacağını savunan İsrail sağının desteğini alan Şaron, Filistinlileri bantustanlara sıkıştıran ve İsrail'in egemenliğini pekiştiren bir politika izledi. İlerleyen süreçte, İsrail hem yeni yerleşim yerleri inşa ederek hem de Filistin bölgeleri arasındaki geçişleri "kontrol noktaları" aracılığıyla denetleyerek bantustanlaştırma siyasetini derinleştirdi.²⁰Bu politika, günümüze kadar devam etti.

Yeni yerleşim yerlerinin açılması ve giderek daha fazla İsrail vatandaşının Batı Şeria'da yaşaması, yukarıda da değinildiği gibi, Filistinlileri tecrit ve denetleme siyasetiyle birlikte ele alındığında, İsrail'in Batı Şeria'da kalıcı bir otorite kurma niyetinin göstergesidir. Dahası, İsrail devleti açısından Batı Şeria Filistinlilere bırakılacak bir toprak parçası olarak değil aksine İsrail ülkesinin doğal bir uzantısı olarak görülmektedir. Buna ilişkin en çarpıcı örnek, İsrail resmi makamlarının bölgeyi tanımlamak için Batı Şeria yerine "Yahudiye ve Samara"²¹ adını kullanıyor olmalarıdır. Nitekim, 1967'deki işgalin ardından yapılan düzenlemelerde "Yahudiye ve Samara" bölgesi adlandırmasının tercih

18 İsrail'in Batı Şeria'daki Filistinlilere uyguladığı ayrımcılığı Güney Afrika'nın 'apartheid' deneyimine atıfla ele alan bir çalışma için bkz.: Richard Falk ve Virginia O. Tilley, "Israeli Practices towards the Palestinian People and the Question of Apartheid", *Palestine and the Israeli Occupation I*, Sayı: 1, 2017, s. 37-48.

19 Amahl Bishara, "Mobilizing Resistance: Israel's Racist Walls of Separation", *Anthropology Now*, Cilt: 9, Sayı: 3, 2017, s. 38.

20 İsrail, Yeşil Hat üzerinde kalıcı askeri kontrol noktaları oluşturarak geçişleri denetleme hakkını Oslo sürecinin başında elde etmişti. İlerleyen yıllarda, kontrol noktaları, Filistinlilerin hayatının her alanda denetlenmesi konusunda işlevsel bir rol üstlendi. Günümüzde, x-ray cihazları ve göz taraması gibi güvenlik tedbirleriyle Filistinlilerin seyahat özgürlüğünü kısıtlayan İsrail, Filistinlilere yönelik bir tecrit siyaseti uygulamaktadır. Ayrıca, söz konusu kontrol noktaları aracılığıyla malların dolaşımını da denetleyen İsrail, Filistin ekonomisini kontrol altında tutmaktadır. Bkz.: Avram S. Bornstein, *Crossing the Green Line Between the West Bank and Israel*, Pennsylvania Press, Philadelphia 2002, s. 1-26.

21 İsrail bu iki terimi, Eski Ahit'te geçen Yahudiye ve Samara krallıklarından esinle kullanmaktadır. Yahudiye terimi bölgenin güneyine, Samara ise kuzeyine işaret etmektedir. Elisha Efrat, *The West Bank and Gaza Strip: A Geography of Occupation and Disengagement*, Routledge, London 2006, s. 9-10. Lustick, bu bölgenin aşağı yukarı Yeşil Hat ile Şeria Nehri arasındaki topraklara denk düştüğünün altını çizmektedir. Yine Lustick'e göre, tarihsel olarak Doğu Kudüs, Yahudiye ve Samara bölgesinin içinde yer almasına rağmen, İsrail'deki kullanım Doğu Kudüs'ü dışarda bırakacak şekildedir. Bkz.: Ian S. Lustick, "The West Bank is not 'Judea and Samaria'", *Newsletter*, Cilt: 5, Sayı: 2, 1990, s. 21-23. Yapılan bu ayırmada, Doğu Kudüs'ün resmi olarak İsrail toprağı sayılmasının payı büyüktür.

Gazi

Akademik
Bakış

317

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

edildiği göze çarpmaktadır.²² Yahudiye ve Samara adlandırması, 1967 işgaline kadar Ürdün tarafından yönetilen Batı Şeria'nın "yeniden eski sahibi"ne ait olduğunu belirtmek için de tercih edilmiş benzemektedir. Bu durumda da geçmişte Yahudi halkının yaşadığı bu bölgenin yerleşimler aracılığıyla yeniden Yahudileştirmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. 1970'lerin başından itibaren resmi yazışmalarda ve siyasetçilerin konuşmalarında yaygın bir şekilde kullanılmaya başlayan bu kavram,²³ günümüzde *de jure* ilhak yanlıların retoriğinde kendisine yer bulmaktadır. Dolayısıyla, İsrail siyaseti bağlamında, Yahudiye ve Samara adını kullananlar bölgenin İsrail egemenliğinde kalmasını savunanlarken, Batı Şeria adlandırması daha tarafsız bir kavramsallaştırma olup Filistinlilerin bu topraklar üzerindeki haklarını tanıyan bir tutuma işaret etmektedir.²⁴

Batı Şeria'da yaşayan yerleşimci sayısı her geçen gün artmaktadır. Yerleşim sayısına ilişkin son dönem verileri dikkat çekicidir. İşgal altındaki topraklarda bulunan 200'den fazla yerleşimin 137'si İsrail resmi makamlarından izin alınarak inşa edilmiştir.²⁵ 100'e yakın küçük yerleşimin ise, bir resmi izin/onay olmaksızın hükümetin göz yummasıyla inşa edildiği belirtilmektedir.²⁶ Yerleşim sayısına ilişkin bu veriler, Batı Şeria haritası üzerinden görsel olarak takip edildiğinde daha çarpıcı hale gelmektedir.²⁷ Nitekim, Batı Şeria'daki Filistin şehirleri, yerleşimlerle kuşatılmış durumdadır. Bu yüzden de Batı Şeria'nın tamamında egemenlik kurabilecek bir Filistin devletinin ortaya çıkması neredeyse imkansız görünmektedir.

Batı Şeria'daki yerleşimci nüfusa ilişkin veriler de dikkat çekicidir. 2018 yılı itibarıyla, yerleşimlerin 428 bin Yahudi'ye ev sahipliği yaptığı belirtilmiştir.²⁸ Bunun yanı sıra, İsrail Merkezi İstatistik Bürosu'nun açıklamasına göre, 2019 yılı itibarıyla Batı Şeria'da ikamet eden yerleşimciler İsrail nüfusunun yüzde 4.77'sini oluşturmaktadır.²⁹ İsrail'in toplam nüfusu baz alındığında, bu oranın görece az olduğu söylenebilir de Batı Şeria'da 3 milyona yakın Filistinli yaşadığı düşünüldüğünde,³⁰ yerleşimci nüfus yerli nüfusun neredeyse yedide

22 Yehuda Z. Blum, "The Missing Reversioner: Reflections on the Status of Judea and Samaria", *Israel Law Review*, Cilt: 3, Sayı: 2, 1968, s. 279-280.

23 Lustick, a.g.m., s. 22.

24 Örneğin, İsrail merkezli bir insan hakları örgütü olan B'Tselem, devletin yayımlı politikasına ilişkin eleştirel tutumu nedeniyle yayınlarında "Batı Şeria" adlandırmasını tercih etmektedir. Bir örnek için bkz.: "Planning Policy in the West Bank", *B'Tselem*, 11 November 2017, https://www.btselem.org/planning_and_building.

25 Ben White, "The Settler Colonial Present: Palestinian State-Building Under Apartheid", Alaa Tartir ve Timothy Seidel, der., *Palestine and Rule of Power: Local Dissent vs. International Governance*, Palgrave Macmillan, 2019, s. 25.

26 Aynı yer.

27 Bkz.: "Settlement Watch", *Peace Now*, <https://peacenow.org/en/category/settlement-watch>.

28 Ori Nir ve Debra Shushan, "From Creeping to Leaping: Annexation in the Trump Era", *Peace Now*, 2019, https://peacenow.org/WP/wp-content/uploads/Annexation_Paper_October_2019_FINAL.pdf.

29 "New 2018 Population Data for Israelis in the West Bank", *Peace Now*, 2 Ekim 2019, <https://peacenow.org/en/population-data-in-israel-and-in-the-west-bank>.

30 Filistin Merkezi İstatistik Bürosu Resmi İnternet Sayfası, "Palestinian Central Bureau Statistics", <http://www.pcbs.gov.ps/site/881/default.aspx>.

birine denk gelmektedir. Dahası, burada söz konusu olan sadece Batı Şeria'da yaşayan yerleşimcilerdir. Doğu Kudüs'e yerleşmiş olan Yahudilerin sayısı konusunda bir netlik bulunmamaktadır.³¹ Çünkü, burada yaşayan Yahudiler Doğu Kudüs'e ilişkin resmi ilhak nedeniyle İsrail nüfusu içinde sayılmaktadırlar.³² Ayrıca, bu genel manzaranın içerisinde, Oslo II Antlaşması'yla sivil ve askeri denetim hakkının İsrail'e ait olduğu kabul edilen C bölgesi özel bir öneme sahiptir.³³ Batı Şeria topraklarının yüzde 60'ını oluşturan bu bölgede en az 325 bin Yahudi yaşamaktadır.³⁴ Dolayısıyla, Batı Şeria'nın geneliyle kıyaslandığında, yerleşimciler ağırlıklı olarak C bölgesinde ikamet etmektedirler. Aşağıda değinileceği üzere, C bölgesi bu özellikleri nedeniyle, resmi ilhak taleplerinin merkezinde yer almaktadır.

Yerleşim siyasetinin etkisiyle İsrail resmi makamlarınca gerçekleştirilen çeşitli yasal düzenlemeler, *de facto* ilhakın bir diğer önemli göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman içerisinde İsrail, işgal altındaki toprakların nasıl yönetileceğini ve yerleşimcilerin siyasal haklarını tanımlamak için bir hukuk rejimi oluşturmuştur. Örneğin, Batı Şeria'da yaşayan Yahudi yerleşimciler İsrail vatandaşı sayılmaktadırlar. Buna karşılık, İsrail resmi makamları, vatandaşlık bağıyla bir devletin üyesi olmayan Filistinlilere çeşitli kimlik kartları vererek yerli halkı kontrol etmektedir.³⁵ Pasaport sahibi olmayan Filistinliler, İsrail'in onayına bağlı olarak, kendilerine verilen kimlik kartları aracılığıyla seyahat edebilmek hakkı kazanabilmektedirler. Fakat, herhangi bir vatandaşlık hakkından yararlanamamaktadırlar. Aslında, İsrail'in 1967'den sonra Gazze Şeridi, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yaşayan Filistinliler için farklı tabiiyet ilişkileri oluşturarak Filistin halkı arasında bir hiyerarşi yarattığını söylemek mümkündür. Bu noktada, 1948 yılında İsrail Devleti'nin kuruluşu sırasındaki sınırlar içerisinde kalan Filistinlilerin İsrail vatandaşlığından yararlandıklarını belirtmek gerekmektedir. İsrail vatandaşı Filistinliler, vatandaş olan Yahudiler gibi mavi kimlik kartına sahiptirler. Batı Şeria ve Doğu Kudüslü Filistinliler söz konusu olduğunda, İsrail'in gerçekleştirdiği düzenlemelerin bölgeye bağlı olarak fark-

31 2016 yılı sonu itibarıyla, Doğu Kudüs'te 200 binden fazla Yahudi'nin yaşadığı belirtilmiştir. "Statistics on Settlements and Settler Population", *B'tselem*, 16 January 2019, <https://www.btselem.org/settlements/statistics>.

32 "Settlement Report: October 11, 2019", *Foundation for Middle East Peace*, 11 October 2019, <https://fmep.org/resource/settlement-report-october-11-2019/>.

33 Batı Şeria, 1995 yılında imzalanan Oslo II Antlaşması'yla üç bölgeye ayrılmıştı. Filistin Otoritesi'nin sivil ve askeri denetiminde olan A bölgesi, Nablus, Ramallah ve Cenin gibi önemli Filistin şehirlerini kapsamaktaydı. B bölgesinin, İsrail ve Filistin Otoritesi'nin ortak denetiminde olmasına karar verilmişti. Yahudi yerleşimlerinin ağırlıklı olarak bulunduğu C bölgesi, askeri ve sivil açıdan İsrail'in denetiminde olacaktı. Özge Özkoç, "Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu", *A.Ü. S.B.F. Dergisi*, Cilt: 64, Sayı: 3, 2009, s. 183-184. Oslo II Antlaşması'nın tam metni için bkz.: Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "UN Security Council, Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and Gaza Strip," 28 December 1995, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS_950928_InterimAgreementWestBankGazaStrip%28OsloII%29.pdf.

34 "Area C," *B'tselem*, https://www.btselem.org/topic/area_c.

35 Tawil-Souri, a.g.m., 153-157.

Gazi

Akademik

Bakış

319

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

lılık gösterdiği görülmektedir. Doğu Kudüs'ü 1980'de resmen ilhak eden İsrail, burada yaşayan Filistinlilere vatandaşlık vermeksizin "kalıcı mukim" statüsü tanımıştır.³⁶ "Kalıcı mukim" statüsüyle Doğu Kudüs'te yerleşme hakkı kazanan Filistinliler, İsrail vatandaşlığının getireceği 'avantajlar'dan ise yararlanamamaktadırlar.³⁷ Örneğin, Doğu Kudüslü Filistinliler İsrail genel seçimlerinde oy kullanma hakkına sahip değildir; fakat, belediye seçimlerinde oy kullanabilmektedirler. Batı Şeria'da yaşayan Filistinliler ise, İsrail'in onayına bağlı olarak turuncu veya kırmızı renkteki kimlik kartlarıyla belli seyahat imkanlarından yararlanabilmektedirler. Yeşil renkteki kimlik kartı ise, daha önce tutukluluk geçmişi olan Filistinlilere verilmektedir.³⁸ Bunlara karşılık, Batı Şeria'daki yerleşimlerde yaşayan Yahudiler, İsrail vatandaşı oldukları için hukuki ve askeri olarak İsrail'in koruması altındadırlar. Dolayısıyla, İsrail vatandaşı Yahudilerin yaşadığı yerleşim bölgeleri ile vatandaşlık hakkından yararlanamayan Filistinliler arasındaki fiziksel ayırımın hukuki çerçevesinin İsrail'in Filistinliler aleyhine uyguladığı uyrukluk rejimiyle çizildiği söylenebilir. Bu uyrukluk rejimi Filistinliler arasında bir bölünme yaratarak yerli halkın İsrail'e karşı bir araya gelmesini engelleme işlevi de görmektedir. İsrail, Batı Şeria'daki ve Doğu Kudüs'teki varlığını Yahudi yerleşimleri inşa ederek güçlendirmeye çalışırken, bölgede yaşayan ve resmi bir ilhak gerçekleştirilmediği için İsrail vatandaşı olmayan devletsiz Filistinlilere yönelik farklı uyrukluk rejimleri uygulayarak Filistin direnişinin/mücadelesinin ortaklığını bölebilmektedir.

Yerleşim(c) siyasetine paralel bir şekilde, hem İsrail sağının hem de Netanyahu'nun iktidar partisi Likud içerisinde önemli isimler, bölgenin resmi olarak ilhak edilmesine ilişkin taleplerini son on yıldır yüksek sesle dile getirmektedirler.³⁹ Bu tartışmalara göz atıldığında, ilk aşamada C bölgesinin ilhak edilmesine ilişkin talebin üç nedenle ön plana çıktığı görülmektedir. Birincisi, yukarıda da değinildiği gibi, yerleşimci nüfusunun büyük bölümü C bölgesinde yaşamaktadır. İkincisi, burası Batı Şeria'nın en bereketli alanlarından biridir, gelecekte Filistin ekonomisinin belkemiğini oluşturma potansiyeline sahiptir.⁴⁰ Üçüncüsü, A ve B bölgelerine kıyasla, buradaki Filistinli nüfus oldukça azdır.⁴¹ Eğer resmi ilhak nedeniyle bu bölgede yaşayan herkese vatandaşlık

36 a.g.m., s. 156.

37 "Kalıcı mukim" ile vatandaşlık statüsü arasındaki fark için bkz.: Danielle C. Jefferis, "Institutionalizing Statelessness: The Revocation of Residency Rights of Palestinians in East Jerusalem", *International Journal of Refugee Law*, Cilt: 24, Sayı: 2, 2012, s. 202-230.

38 Tawil-Souri, a.g.m., 156.

39 İlhak tartışmaları için bkz.: Selman Almohamad, "Doomed to Instability: Israel's West Bank Annexation Plan in a Turbulent Region", 2020, *GIGA Focus/Middle East*, <https://www.giga-hamburg.de/en/publication/doomed-to-instability-israels-west-bank-annexation-plan-in-a-turbulent-region>.

40 Timothy Seidel, "Sovereign Bodies, Sovereign States: Settler Colonial Violence and the Visibility of Resistance in Palestine", Alaa Tartir ve Timothy Seidel, der., *Palestine and Rule of Power: Local Dissent vs. International Governance*, Palgrave Macmillan, 2019, s. 47-48.

41 Bu bölgedeki Filistinli nüfusunun 180 bin ila 300 arasında olduğu varsayılmaktadır. Bkz.: "Area C", a.g.m.

verilmesi gündeme gelirse, İsrail devletinin demografik yapısının Filistinliler lehine değişmesi söz konusu olmayacaktır.⁴²

İlhak tartışmalarının yanı sıra, Netanyahu özellikle son beş yıldır bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasının imkan dahilinde olmadığını birçok kez dile getirmiştir. 2015 genel seçimlerindeki kampanyasında "Kudüs'ü bölme-yeceğiz, imtiyaz vermeyeceğiz, bölgeden çekilmeyeceğiz"⁴³ sloganını kullanan Netanyahu, başbakan olduğu müddetçe Filistin devletinin kurulamayacağını belirtmiştir.⁴⁴ Dahası, İsrail'i "ahlaki, dini ve doğal haklara dayalı" bir Yahudi ulus-devleti olarak tanımlayan 2018 yılında Knesset'te kabul edilen Ulusal Yasa,⁴⁵ Batı Şeria'daki yerleşimcilerin Yahudi ulusal değerlerinin taşıyıcıları olduklarının altını çizmektedir.⁴⁶ Ayrıca, bu yasa, vatandaşlık hakkına sahip olan Filistinlileri dahi "özel statü"ye sahip bir dili konuşan vatandaşlar⁴⁷ olarak tanımlamış ve böylece iki halk arasındaki ayrımı net bir şekilde belirlemiştir. İsrail'i sadece Yahudilere ait bir ulus-devlet olarak tanımlayan ve Yahudi yerleşimcilere özel bir misyon atfeden bu yasa, İsrail'in sahada yarattığı gerçeklikle birlikte ele alındığında, resmi bir ilhak gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin İsrail'in bölgeden çekilmeye niyeti olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, ilhak tartışmalarından bağımsız olarak İsrail'deki iktidarın ve ana akım siyasetin en azından bölgedeki statükoyu devam ettireceği ve Filistin devletinin kuruluşuna onay vermeyeceği aşikardır. Nitekim, Ekim 2018'de yaptığı açıklamada Netanyahu, "eksik devlet, artı özerklik" formülünü öne sürerek, Filistinlilerin tam anlamıyla egemen bir devlete sahip olamayacaklarını ama İsrail denetiminde sınırlı bir özerklikle kendilerini yönetebileceklerini dile getirdi.⁴⁸ Dolayısıyla, Netanyahu'nun resmi ilhak taleplerini topyekûn reddetmeksizin statükodan yana bir tutum sergileyen politikası, iki devletli çözümün imkan dahilinde olmadığını göstergesidir. Aşağıda, bu imkansızlığa rağmen ABD merkezli olarak gündeme gelen iki devletli çözüm önerileri analiz edilecektir.

ABD'nin Filistin-İsrail Sorununa İlişkin Barış Girişimleri ve İki Devletli Çözüm Önerisinin Sınırlılıkları

Oslo barış sürecinin çökmesinin ardından geride kalan yirmi yıl boyunca, Ortadoğu'yla ilişkiler söz konusu olduğunda, ABD başkanlarının tamamının

42 Nir ve Shushan, a.g.m., s. 8.

43 Gilad Morag, "Netanyahu: Left Knows if Likud is in Power, No Concessions will be Made", *Ynetnews*, 2015, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4637305,00.html>.

44 Maayan Lubell, "Netanyahu Says No Palestinian State As Long As He is Prime Minister", *Reuters*, 16 Mart 2015, <https://www.reuters.com/article/us-israel-election-idUSKBN0MC11820150316>.

45 Yasa için bkz.: "Special Document File: The Jewish Nation-State Law", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 49, Sayı: 2, 2019, s. 43-57.

46 Ilan Pappé, "The Israeli Nationality Law-A Blueprint for a 21st Century Settler Colonial State", *Nuovi Autoritarismi e Democrazie (NAD-DIS)*, Sayı: 1, 2019, s. 76.

47 Yasanın 1. maddesi, "İsrail devletinin kurulduğu İsrail toprakları Yahudi halkının tarihi ana yurdudur" diyerek, sadece Yahudilere self-determinasyon hakkı tanımış görünmektedir. Bkz.: Ben-Youssed ve Tamari, a.g.m., s. 77.

48 "Netanyahu: We Support Palestinian 'Minus-state, Autonomy-plus' Solution", *Middle East Monitor*, 25 October 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20181025-netanyahu-we-support-palestinian-minus-state-autonomy-plus-solution/>.

Gazi

Akademik
Bakış

321

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

Filistin-İsrail sorununu gündemlerine aldıkları göze çarpmaktadır. Dahası, Bush, Obama ve Trump'ın inisiyatifleriyle gündeme gelen barış girişimlerinde üç ortak nokta tespit etmek mümkündür. Birincisi, yukarıda değinildiği gibi, barış girişimlerinin ana aksını Filistinlilere bir devlet vadeden iki devletli çözüm önerisi oluşturmaktadır.⁴⁹ İkincisi, iki devletli çözüm önerileri Oslo barış sürecinin çökmesiyle bağımsız bir Filistin devleti hayalinin başarısızlığa uğradığı ve alternatif çözüm önerilerinin tartışılmaya başlandığı bir konjonktürde ABD siyasetinde yükselişe geçmiş gözükmektedir. Son olarak, Trump'ın de dahil olmak üzere, bütün girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

1990'larda Edward Said, Oslo sürecinin bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını sağlamaktan uzak olduğunu, aksine İsrail'in bölgedeki işgalinin kalıcılaşmasına hizmet ettiğini dile getiren ilk isimlerden biriydi.⁵⁰ Said, İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşim esasına dayanan politikası nedeniyle iki devletli çözümün imkansız hale geldiğini belirtiyor ve gerçekçi bir çözüme ancak iki ulusun bir federasyon çatısı altında yaşayacakları bir Filistin-İsrail devletinin kurulmasıyla ulaşılabileceğini vurguluyordu.⁵¹ Aslında bu öneri, 1947'de BM'de tartışılan azınlık planını akla getirmektedir. Said'in önerisine benzer düşünceler, 2000'lerin başından itibaren hem konuyu çalışan uzmanlar hem de İsraili ve Filistinli muhalifler tarafından yüksek sesle dile getirilmeye başlandı.⁵² Dolayısıyla, iki devletli çözümün artık mümkün olmadığı durumda, Filistin topraklarında var olacak tek devletin niteliği masaya yatırıldı.⁵³ Kimi yazarlar ve siyasetçiler, Yahudiler ve Araplar olmak üzere iki ulusun bir arada yaşayabileceği federasyon ya da konfederasyon temelinde bir devlet önerirken, kimileri de eşit vatandaşlık temelinde dayalı seküler ve demokratik tek bir

49 Aslında, 2000'lerdeki iki devletli çözüm vurgusu yeni bir retoriğe işaret etmektedir. Oslo sürecinin hukuki zeminini iki devletli çözüme işaret eden 242 sayılı karar oluştursa da süreç boyunca imzalanan antlaşmaların hiçbirinde sorunun doğrudan iki devletli çözüm temelinde ele alınacağı belirtilmemiştir. Mandy Turner ve Cherine Hussein, "Introduction: Israel-Palestine after Oslo: Mapping Transformations and Alternatives in a Time of Deeping Crisis", *Conflict, Security & Development*, Cilt: 15, Sayı: 5, 2015, s. 423.

50 Said, Oslo sürecinin ilk adımı olan İlkeler Bildirgesi'ni "Filistinlilerin Versay"ı olarak tanımlamıştı. Edward W. Said, "The Morning After", *London Review of Books*, 21 Ekim 1993.

51 Edward W. Said, "The One-State Solution", *New York Times*, 10 Ocak 1999.

52 İki devletli çözümün öldüğünü ilan eden bir diğer isim Tony Judt oldu. 2003'teki yazısında Judt, "artık düşünülemez olanı düşünme zamanı geldi; iki devletli çözüm unutulmaya mahkum durumda" diyordu. Tony Judt, "Israel: The Alternative", *The New York Review*, 23 Ekim 2003. Said ve Judt'un ardından, İsrail'in yerleşimci politikası nedeniyle, egemen ve bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasının mümkün olmadığını dile getiren muhalif damar giderek ivme kazandı. Bkz.: Ilan Pappé, "Zionism and the Two-State Solution", Jamil Hilal, der., *Where Now for Palestine? The Demise of the Two-State Solution*, Zed Books, London 2007, s. 31-47; Pdraig O'Malley, "Israel and Palestine: The Demise of the Two-State Solution", *New England Journal of Public Policy*, Cilt: 29, Sayı: 1, 2017, s. 1-18.

53 Virginia Tilley, *The One-State Solution: A Breakthrough Plan for Peace in the Israeli-Palestinian Deadlock*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2005; Raja Halwani, "The One-State Solution", Raja Halwani ve Tomis Kapitan, der., *The Israeli-Palestinian Conflict: Philosophical Essays on Self-Determination, Terrorism and the One-State Solution*, Palgrave, New York 2008, s. 198-244.

merkezi devletin kurulmasından yana olduklarını dile getirdiler.⁵⁴ Elbette ki, bu öneriler, İsrail Devleti'nin ancak kapsamlı bir form ve zihniyet değişikliğine gitmesi sonucunda gerçekleştirilebilirdi. Böyle bir ihtimale, hem İsrail sağı hem de İsrail'i koşulsuz destekleyen ABD için alarm zillerinin çalması anlamına gelecekti. Dolayısıyla bu ihtimale karşı gerçekleşmesi imkansız olan bir çözüm önerisini retorikte de olsa canlı tutmak, İsrail'in Batı Şeria'yı "Yahudileştirme" stratejisini maskeleyen bir görev üstlenecekti. ABD başkanlarının inisiyatifleriyle gündeme gelen barış girişimlerinin odağındaki iki devletli çözüm önerisini⁵⁵ hem bu perspektiften hem de ABD'nin Ortadoğu ve İsrail siyaseti bağlamında ele almak, önerilen çözüm ile sahadaki gerçeklik arasındaki açı farkını(n) (nedenlerini) anlamlandırabilmek açısından önem taşımaktadır.

Bush ve Obama Yönetimlerinin Barış Girişimleri

24 Haziran 2002'de yaptığı konuşmada George W. Bush, "barışçıl ve demokratik bir Filistin devletinin İsrail'le yan yana yaşayabileceğini" belirterek, ABD'nin iki devletli çözümden yana olduğunu dile getirdi.⁵⁶ Ardından Bush, BM, AB ve Rusya'yı yanına alarak, Ortadoğu Dörtlüsü adıyla, barış sürecinin genel çerçevesini çizmekle görevli bir yapı oluşturdu. Bush'un girişiminin 11 Eylül 2001'den sonra "terörle mücadele" kapsamında yürütülen Afganistan ve Irak müdahaleleriyle benzer bir dönemde gündeme gelmesi dikkat çekicidir. Bu müdahaleler nedeniyle uluslararası kamuoyunda çokça eleştirilen Amerikan yönetimi, Filistin-İsrail sorununun çözümü konusunda uluslararası aktörlerle ortak hareket ederek bir meşruiyet arar gibidir.⁵⁷

Ortadoğu Dörtlüsü 2003 yılının Nisan ayında Yol Haritası'nı kamuoyuyla paylaştı. Bu açıklamanın zamanlaması dikkat çekiciydi. ABD'nin Mart 2003'te Irak işgalini başlattığı göz önünde bulundurulduğunda, hemen bir ay sonra

54 Alternatif çözüm önerilerine ilişkin kapsamlı bir analiz, bu çalışmanın sınırları dışında kalmaktadır. Bunun için bkz.: Tilley, *The One State...*, s. 183-194. Yine de bu noktada "demokratik ve seküler tek bir devlet" yaklaşımının, 1970'lerin ortasına kadar FKÖ siyasetine hakim olduğu belirtilebilir. Nitekim, FKÖ'nün 1964 yılındaki Tüzüğü'nde Müslümanların, Hıristiyanların ve Yahudilerin bir arada yaşayacakları tek bir demokratik ve seküler devletin kurulmasını hedeflediği yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Abdel Monem Said Aly, "The Case for the One-State Solution", *The Cairo Review of Global Affairs*, Winter 2019, <https://www.thecairereview.com/essays/the-case-for-the-one-state-solution/>.

55 Bu noktada şu hususa dikkat çekmek yerinde olacaktır. Trump, Şubat 2017'de ABD'nin İsrail-Filistin sorununda iki devletli çözüm önerisinde ısrar etmeyebileceğini ve tek devletli çözümün de gündeme alınabileceğini dile getirdi. Bkz.: "Donald Trump says US not Committed to two-state Israel-Palestine Solution", *The Guardian*, 16 February 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/15/trump-says-us-not-committed-to-two-state-israel-palestine-solution>. Buna rağmen Trump, ilerleyen süreçte iki devletli çözüm önerisini retorikte de olsa vurguladı ve bu minvalde bir barış planı ortaya koydu.

56 White House Resmi İnternet Sayfası, "President Bush Calls for New Palestinian Leadership", <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020624-3.html>.

57 Özellikle Irak Savaşı'nın ABD'nin Filistin-İsrail sorununun çözümüne ilişkin inisiyatif alması üzerindeki etkisi için bkz.: Mukhtar Imam, "United States Foreign Policy in the Palestinian-Israeli Conflict and Its Implication on the Two States Solution", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Cilt: 12, Sayı: 3, 2018, s. 379-381.

Gazi

Akademik
Bakış

323

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

barış teması çerçevesinde Ortadoğu'nun en önemli sorunlarından birinin çözümüne ilişkin atılan bu adım bölgedeki meşruiyet arayışına işaret etmektedir. Planda, bağımsız bir Filistin devletinin kurulması gerektiğinin ve bu girişimin iki devletli çözüm için son şans olduğunun altı çiziliyordu.⁵⁸ Ayrıca, Filistin'in bağımsızlığı için üç aşama öngörülmekteydi.⁵⁹ İlk aşamada, Filistinliler 2000 yılında başlattıkları intifadaya son vereceklerdi. Ardından, sınırları ve egemenlik alanı tam belli olmayan geçici bir Filistin devleti kurulacaktı. Son aşamada, Oslo barış süreci sırasında nihai statü konuları olarak belirlenen ve iki taraf arasındaki uzlaşmazlığın en çetrefilli sorunları olan sınırlar, mülteciler, yerleşimciler ve Kudüs'ün statüsü gibi hususlar ele alınacaktı.⁶⁰ Oslo ilkelerinin ve hatta yanlışlıklarının izinden giden Yol Haritası, iki noktada başarısızlığa uğramış bir girişimin revize edilerek taraflara yeniden sunulmasıydı. İlk olarak, tarafların uzlaşmakta zorlanacakları konular –tıpkı Oslo'da olduğu gibi- son aşamaya bırakılarak, gerçek sorunlarla yüzleşilmesinin önüne geçilmekteydi. İkincisi, şiddetin sona erdirilmesi konusunda Filistin Otoritesi'ne sorumluluklar yükleyen bu plan, İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesine ya da yerleşimlerin inşasının durdurulmasına ilişkin herhangi bir çağrıda bulunmuyordu.

Yol Haritası'nın başarısızlığa uğramasının ardından, 16 Temmuz 2007'de yaptığı konuşmada Bush, "Önce Batı Şeria" (West Bank First) sloganı ve iki devletli çözüm çerçevesinde, tarafları bu kez Annapolis'te gerçekleştirilecek bir konferansa çağırdı.⁶¹ Bu girişimin ardındaki nedene bakıldığında, ABD'nin iktidarda kalabilmesi uluslararası desteğe bağlı olan Batı Şeria merkezli el-Fetih yönetimini "işbirliği"ne ikna ederek⁶² Filistin siyasetinde bir yıl önce ortaya çıkan ayrışmayı İsrail lehine kullanmak amacıyla hareket ettiği söylenebilir. Nitekim, 2007'ye geldiğinde konjonktür, 2000'lerin başındaki ilk beş yıldan oldukça farklıydı. İsrail'in 2005'te Gazze'den çekilmesinin ardından 2006 yılının Ocak ayında Filistin'de gerçekleştirilen seçimleri Hamas kazanmıştı. Ardından Hamas ile el-Fetih arasında patlak veren politik çatışmayla, Filistin'de Gazze Şeridi ve Batı Şeria merkezli olmak üzere iki başlı bir yönetim ortaya çıkmıştı.⁶³

58 Yol Haritası'na şu adresten ulaşılabilir: "The Middle East Quartet Roadmap", 4 Haziran 2003, <http://www.hlrn.org/img/documents/The%20roadmap.pdf>.

59 a.g.m.

60 Özkoç, a.g.m., s. 179-191.

61 Bir önceki girişimden farklı olarak, ABD Annapolis sürecinde ön planda olmuştur. Ortadoğu Dörtlüsü, tarafları bir araya getirmede önemli bir rol oynamamıştır. Nathalie Tocci, "The Middle East Quartet and (In)effective Multilateralism", *Middle East Journal*, Cilt: 67, Sayı: 1, 2013, s. 40.

62 Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, 2007'de henüz Annapolis Konferansı başlamadan önce, bölgeye bir dizi ziyaret gerçekleştirdi. Rice, Filistin Otoritesi'nin lideri Mahmut Abbas ile İsrail Başbakanı Ehud Olmert'i bir araya getirerek ön hazırlık yapılmasını sağladı. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Marta P. Silva, "The Annapolis Conference: A Chronic Case of Too Little, Too Late?", Georgetown University, Washington 2010 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 29-45.

63 Filistin'deki politik ayrışmanın kökenlerini ele alan bir çalışma için bkz.: Jamil Hilal, "The Polarization of the Palestinian Political Field", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 39, Sayı: 3, 2010, s. 24-39.

Gazze'de varlığını sürdüren Hamas, ABD başta olmak üzere Batılı aktörlerce "terör örgütü" listesine alınmıştı. Böyle bir durumda, Filistin Otoritesi'ni temsil eden Annapolis'teki barış görüşmelerine katılan Abbas'ın Hamas'a karşı meşruiyetini sağlamlaştırmada uluslararası kamuoyunun desteğine ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Buna karşılık, İsrail ise, konferans öncesinde Hamas'tan algıladığı tehdide vurguyla, Filistin siyasetindeki bölünmeyi kendi lehine çevirmek ve Hamas'ı izole etmek üzerinden bir siyaset yürütmüştür.⁶⁴ İsrail'in güvenliğini sağlama politikasından hareket eden ABD'nin Filistin Otoritesi'ni Hamas'a karşı ABD'yle ve İsrail'le işbirliği yapmak zorunda bırakarak Filistinlilere gerçekçi olmayan bir devlet vaadinde bulunduğunu söylemek mümkündür.

Yukarıda değinilen gerçekçi olmayan devlet vaadi, 27 Kasım 2007 tarihindeki konferansın ardından yayımlanan ortak bildirmede kendisine yer bulmuştu. Bildirmede, taraflar arasındaki sorunların bir yıl içerisinde çözülerek 2008 yılının sonu itibariyle nihai bir barış antlaşmasının imzalanacağı belirtiliyordu.⁶⁵ Bu aşamaya kadar, nihai statü konularının görüşülmesi yine belli şartlara bağlanmıştı: Filistin Otoritesi terörizmi desteklemekten vazgeçecek, İsrail'le imzalanmış önceki antlaşmalara uyacak ve bir Yahudi devleti olarak İsrail'in varlığını tanıyacaktı.⁶⁶ Ancak bundan sonra, tıpkı Oslo süreci ve Yol Haritası'nda olduğu gibi, uzlaşının önündeki en önemli engeli oluşturan nihai statü konularının görüşülmesine geçilebilirdi. Bu açıdan Annapolis girişimi, geçmişte başarısızlıkla sonuçlanan barış planlarından herhangi bir ders alınmayan ve asıl olarak İsrail'in güvenliğini sağlamaya yönelik bir adımdan ibaretti.

Ortadoğu'nun ABD dış politikasında görece geri planda kaldığı Obama döneminde, kaçınılmaz olarak Filistin sorunu da önemli bir yer işgal edemedi.⁶⁷ Buna rağmen, "İslami terörizme karşı savaş" vurgusuyla Ortadoğu politikasını şekillendiren Bush yönetiminden farklı olarak Obama, Türkiye ziyareti sırasında TBMM'de yaptığı konuşmada "ABD'nin İslamiyet'le bir savaş içinde olmadığını" vurguladı.⁶⁸ Obama, bu argümanı Haziran 2009'da Kahire Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada dile getirdi. Dolayısıyla, Obama, Irak işgaliyle bölgede yara alan Amerikan imajını düzeltmek ve seleflerindeki eğilime benzer şekilde Arap dünyasının en çetrefilli konularından biri olan Filistin sorununa kalıcı bir çözüm bulabilmek için girişimde bulundu. İki devletli çözümü barış ajandasının ilk sırasına koyan Obama, Filistin devletinin kurulabilmesinin önündeki en bü-

64 Amira Schiff, "The 'Annapolis Process': a Chronology of Failure", *Israel Affairs*, Cilt: 19, Sayı: 4, 2013, s. 667.

65 "The Annapolis Conference", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 37, Sayı: 3, 2008, s. 74-92.

66 Filistin tarafının "bir Yahudi devleti olarak İsrail'i tanımak konusunda çekince koyduğu belirtelim. Schiff, "The 'Annapolis Process':...", s. 665, 670-671.

67 Obama ilk döneminde, Amerikan dış politikasının aksını Ortadoğu'dan Asya Pasifik'e doğru kaydıran bir yaklaşım izledi. Bkz.: Fawaz A. Gerges, "The Obama Approach to the Middle East: The End of America's Moment?", *International Affairs*, Cilt: 89, Sayı: 2, 2013, s. 300.

68 Bkz.: "Remarks by President Obama to the Turkish Parliament", *White House*, 6 April 2009, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-obama-turkish-parliament>.

Geri

Akademik
Bakış

325

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

yük engelin Yahudi yerleşimleri olduğunu dile getiren ilk ABD başkanı oldu.⁶⁹ Mart 2013'ten itibaren Dışişleri Bakanı John Kerry, barış görüşmelerinin yeniden başlayabilmesi için Ramallah ve Kudüs arasında altı ay süren mekik diplomasisi uyguladı. Bu süreçte de barış görüşmelerinin iki devletli çözüm esasına dayanarak gerçekleştirilmesine karar verildi.⁷⁰ Fakat, Ocak 2014'te İsrail'in Batı Şeria'da yaklaşık bin kişilik yeni yerleşim yeri inşa edeceğini açıklamasıyla bu girişim de öncekiler gibi akamete uğradı.⁷¹ Obama döneminde yeni yerleşim yerlerinin inşası retorikte eleştirilse de ne bunları durdurmaya dönük ciddi bir irade ortaya kondu ne de İsrail'e herhangi bir yaptırım uygulandı. Aksine, Obama, İsrail'e en fazla askeri yardımın yapılmasını onaylayan ABD başkanı oldu.⁷² Dolayısıyla, Obama döneminde iki devletli çözüm önerisini mümkün hale getirebilecek gerçekçi adımlar atılmadı. Çünkü, yeni yerleşim yerlerinin inşasını engellemekte yetersiz kalan Obama yönetiminin barış girişimi bölgedeki Amerikan imajının düzeltilmesinde araçsallaştırılan bir adım olmaktan öteye gidemedi.

Trump ve "Refah İçin Barış" Planı

Soruna ilişkin ABD merkezli gelişmeler dikkate alındığında, İsrail taraftarı en radikal adımların Trump döneminde atıldığı göze çarpmaktadır. Trump'ın Aralık 2017'de birleşik Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyarak ABD büyükelçiliğinin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınmasına karar vermesi,⁷³ bu adımların ilkiydi. Bu kararlar ABD yönetimi, İsrail parlamentosu Knesset'in 1980 yılında Doğu Kudüs'ün ilhakını onaylayan yasal düzenlemesini resmen tanıması oluyordu.⁷⁴ Trump'ın İsrail yanlısı adımları bu tanımayla sınırlı kalmadı. 19 Kasım 2018'de Batı Şeria'daki yerleşimlerin uluslararası hukuka aykırı olmadığı açıklandı. 25 Mart 2019'da ise İsrail'in Golan Tepeleri'ne ilişkin ilhak kararının⁷⁵ ABD ta-

69 Amira Schiff, "The Kerry Peace Initiative in the Israeli-Palestinian Conflict: When Hope and Good Intentions Are Not Enough", *International Negotiation*, Cilt: 23, Sayı: 1, 2018, s. 12.

70 Amira Schiff, "Lessons from the Kerry Peace Initiative and the Need for a Constructive Approach", *Peace and Conflict Studies*, Cilt: 22, Sayı: 2, 2015, s. 162.

71 Janice J. Terry, "Unrequited Hope: Obama and Palestine", *Arab Studies Quarterly*, Cilt: 39, Sayı: 3, 2017, s. 899.

72 White, a.g.m., s. 38.

73 "Trump Says US Recognizes Jerusalem: The Speech in Full", *BBC News*, 6 Aralık 2017. Trump bu adımı, 1995 yılında Amerikan Kongresi'nde kabul edilen "Kudüs Yasası"na dayanarak atmıştır. Bu düzenleme, Doğu Kudüs'ün Filistin devletinin başkenti olacağına varsayıldığı Oslo süreci devam ederken yapılmıştı. Buradan hareketle, barış masasını dizayn eden ABD'nin Oslo süreci boyunca dahi gerçekçi bir iki devletli çözümden yana olduğu şüphelidir.

74 30 Temmuz 1980 tarihli kanun "Temel Yasa: Kudüs, İsrail'in Başkenti" adını taşımaktadır. Kanunun 1. maddesi, birleşik ve bütünlük Kudüs'ün İsrail'in başkenti olduğunu karara bağlamıştı. Kanun için bkz. Knesset Resmi İnternet Sitesi, "Basic Law: Jerusalem, Capital of Israel (Unofficial Translation)," https://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic10_eng.htm.

75 14 Aralık 1981'de Knesset'te kabul edilen kanunda, İsrail yasalarının ve yönetimini Golan Tepeleri'nde geçerli olacağı belirtilmekteydi. İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Golan Heights Law", <https://mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/golan%20heights%20law.aspx>.

rafından tanındığı ilan edildi.⁷⁶ Atılan bu adımlarla, İsrail'in 1967 Savaşı'nda işgal ettiği topraklardan çekilmesini şart koşan 242 sayılı karar ihlal edilmiş ve neredeyse rafa kaldırılmış oluyordu. Çünkü, Doğu Kudüs ve Golan Tepeleri -Batı Şeria ve Gazze Şeridi'yle birlikte- 1967 Savaşı sırasında İsrail tarafından işgal edilmişti. Bunların yanı sıra, ABD'nin girişimiyle 25-26 Haziran 2019'da Bahreyn'in başkenti Manama'da İsrail ve Körfez Arap ülkelerini bir araya getiren "Refah İçin Barış" çalıştayını gerçekleştirildi.⁷⁷ Bu toplantı, Trump'ın Ocak 2020'de açıkladığı belgenin de temelini oluşturacaktır. Aslında, ekonomik işbirliğinin geliştirilmesine odaklanan bu toplantının İsrail'in Körfez Arap ülkeleriyle ilişkilerini normalleştirmek için düzenlendiğini söylemek mümkündür. Nitekim, yukarıda da işaret edildiği üzere, İsrail'in BAE ve Bahreyn gibi Körfez Arap ülkeleri başta olmak üzere kimi Arap devletleriyle ilişkilerini normalleştirme Abraham Antlaşmaları'nın imzalanmasıyla mümkün hale geldi. Bu gelişmenin öncülüğünü de İran'a karşı Körfez bölgesinin "güvenliği"ni sağlamaya çalışan ve bu politikaya İsrail'i de ekleyen ABD yaptı. Filistin-İsrail sorununa çözüm getirmek iddiasındaki bu toplantıya taraflardan biri yani Filistin liderliği katılmamıştır. Filistin liderliği, Trump döneminde bağımsız bir devletin kurulmasını imkansız hale getiren uygulamaların devamı olarak gördükleri bu ekonomik işbirliği odaklı toplantıyı boykot etmiştir. İşte bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasına darbe indiren bu gelişmelere rağmen, Trump'ın barış planında hala iki devletli çözüme vurgu yapılıyor olması önemli bir çelişkiyi gözler önüne sermektedir. Burada ABD açısından söz konusu olan İsrail'in Körfez Arap ülkeleriyle diplomatik ilişki kurmasının önündeki en büyük engel olan Filistin-İsrail sorununun Filistinliler lehine bir yaklaşımla çözüleceğine ilişkin bir illüzyon yaratmak, ama gerçekte Filistin Otoritesi'nin dahil olmadığı bir girişimdir.⁷⁸ Dolayısıyla da ABD'nin iki devletli çözüm önerisi bir gerçekliğe tekabül etmekten çok İsrail'in bölgedeki diplomatik manevra kabiliyetini arttırmaya yarayacak bir girişim olarak görülebilir.

Yukarıda belirtilen sürecin ardından, Trump tarafından "yüzyılın barışı" olarak lanse edilen girişim Ocak 2020'de "Refah İçin Barış: Filistin ve İsrail Halklarının Yaşamlarını İyileştirmeye Yönelik Görüş" başlığıyla kamuoyuna açıklandı. Belgede, müzakerelerin BM'nin 242 sayılı kararını esas alan iki dev-

76 "Israel and Occupied Palestinian Territories", *Amnesty International*, <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/israel-and-occupied-palestinian-territories/report-israel-and-occupied-palestinian-territories/>.

77 "US-led Bahrain Meeting on Palestine: All the Latest Updates", *Aljazeera*, 26 Haziran 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/6/26/us-led-bahrain-meeting-on-palestine-all-the-latest-updates>.

78 Gerçekten de Mahmud Abbas, aşağıda da değinileceği üzere, "birleşik ve bütünleşik Kudüs"ün İsrail'in başkenti olduğunu kabul eden Plan'a karşı çıkarak, bağımsız Filistin devletinin başkentinin Doğu Kudüs olması gerektiğini dile getirmişti. Buradan hareketle de Trump'ın planının kabul edilemez olduğunu belirtmişti. Bkz.: "Abbas on US Plan: 'We Say 1000 Times: No, no and no to the Deal of the Century'", *The Times of Israel*, 29 January 2020, <https://www.timesofisrael.com/abbas-on-us-plan-we-say-1000-times-no-no-and-no-to-the-deal-of-the-century/>.

letli çözüm temelinde yürütüleceği belirtilmekteydi.⁷⁹ Buna rağmen, İsrail'in 242 sayılı kararın temelini oluşturan 1967 Savaşı öncesi sınırlara çekilmek zorunda olmadığı da çelişkili bir biçimde metinde yer almaktaydı.⁸⁰ Bu noktada da Filistin devletinin hangi sınırlar temelinde kurulacağı muğlak hale gelmekteydi. Nitekim, belgeye ilişkin aşağıda yapılacak ayrıntılı incelemeden anlaşılacağı üzere, bu girişimin gerçek anlamda bağımsız bir Filistin devletinin ortaya çıkışını sağlamaktan bir hayli uzak olduğunu söylemek mümkündür.

Siyasal ve ekonomik çerçeve(ler) olmak üzere iki kısımdan oluşan bu planın ilk bölümü barışa gidecek yoldaki politik adımlara ve gelişmelere ayrılmıştı. İlk olarak, müzakerelerin tarafları belirlenmiştir. Terör örgütü olarak kabul edilen Hamas'ın müzakerelerin dışında bırakıldığı bu planda, İsrail'in muhatabı olarak Filistin Otoritesi'ne işaret edilmekteydi. Fakat, sürecin eşitler arasında işlemeceğinin sinyalleri de verilmiştir. Gazze ile Batı Şeria'daki bölünmeye değinen belge, Filistin Otoritesi'nin endemik bir yolsuzluğa saplanmış olduğunu vurgulamaktaydı.⁸¹ Buna karşılık, Netanyahu hakkındaki yolsuzluk iddialarına ve yargı sürecine ilişkin herhangi bir gönderme bu planda yer almıyordu.⁸²

Belgenin ilk kısmında, "gerçekçi iki devletli çözüm, Filistinlilere kendilerini yönetme hakkı tanıyacak, ama İsrail'i tehdit edecek bir güç transferine izin vermeyecek" denilerek,⁸³ ancak belli şartlar altında bağımsız bir Filistin devletinden yana olduğu ilan edilmekteydi. Nitekim, Filistin devletinin egemenliğinin İsrail'in güvenlik endişelerine bağlı olarak yeri geldiğinde kısıtlanabileceği ve hatta Batı Şeria'nın hava sahasının İsrail'in kontrolünde olacağı belirtilmekteydi.⁸⁴ Ayrıca, Gazze ve Batı Şeria'da kurulması planlanan Filistin devletinin teritoryal egemenliği birçok noktada daha deliniyordu. Gazze ile Batı Şeria arasındaki bağlantıyı sağlayabilmek için bir tünel yapılması gerektiğine değinen bu plan, Oslo II Antlaşması'yla Batı Şeria'da yaratılmış olan teritoryal bölünmeyi devam ettiriyor ve kimi bölgelerdeki egemenlik hakkını İsrail'e tanıyarak egemen bir Filistin yönetiminin ortaya çıkışını imkansız hale getiriyordu. Dahası, Filistinli liderlerin İsrail'i bir 'Yahudi devleti' olarak tanımasını gerektiğinin altı çizilerek, Filistin tarafının devlet olarak tanınmasının ise ancak şu koşulların yerine getirilmesinin ardından mümkün olabileceği belirtilmekteydi: "Filistin liderliği her tür terör faaliyetini ret edecek, İsrail'in ve bölgenin güvenliğinin sağlanması için gerekli düzenlemeleri gerçekleştirecek ve bunun için etkili kurumların geliştirilmesine çaba sarf edecektir."⁸⁵ Dolayısıyla, önceki

79 "Peace to Prosperity...", s. 3, 11.

80 a.g.m., s. 11-12.

81 a.g.m., s. 4.

82 2016'dan beri hakkındaki yolsuzluk iddialarıyla gündemden düşmeyen İsrail eski başbakanı Netanyahu'nun yargılanması bu satırların yazılmakta olduğu tarihlerde devam etmekteydi.

83 "Peace to Prosperity...", s. 3. Ayrıca, metnin "EK-2C: Askerlikten Arındırma ve Güvenlik Düzenlemeleri" başlıklı kısmında, Filistin devletinin bir orduya sahip olamayacağı belirtiliyordu.

84 Aynı yer.

85 a.g.m., s. 4

barış girişimlerinde olduğu gibi, bu plan da sürecin işleyebilmesi için öncelikle Filistin tarafına sorumluluk yüklemektedir.

Filistin devletinin egemenliğini ihlal eden bu adımların yanı sıra, sınırlar, Kudüs'ün statüsü ve mülteciler gibi nihai statü konuları bağlamında da bu plan iki devletli çözümü imkansız hale getiren düzenlemelerden oluşmaktaydı. Bu konuların hemen hepsinde Filistinliler aleyhine bir yaklaşım izleneceği açıkça ortaya konmuştu. 242 sayılı karara atıf yapılan "Sınırlar" başlıklı 4. bölüme, ilginç bir şekilde ilgili karar ile çelişen bir tutum hakimdi. Nitekim, bu bölümde, İsrail'in sınırlarla ilgili meşru taleplerinin dikkate alınması gerektiği belirtiliyor; ardından, İsrail'in tamamen 1967 öncesi sınırlara çekilmek zorunda olmadığı vurgulanıyordu.⁸⁶ Dahası, 242 sayılı kararın ihlali bununla da sınırlı kalmıyordu. Nitekim, ilgili bölüm şöyle devam etmekteydi: "İsrail güvenli ve tanınmış sınırlara sahip olmaktan yarar sağlayacaktır. Fakat, herhangi bir yerleşim yeri ortadan kaldırılmayacak, aksine yerleşimlerin önemli bir bölümü İsrail topraklarına dahil edilecektir. Filistin toprakları içinde kalan İsrail anklavları etkin bir ulaşım ağıyla İsrail'e bağlanacaktır."⁸⁷ Dolayısıyla, İsrail'in Batı Şeria'yı tamamen boşaltmak zorunda kalmayacağı bir düzenleme öngörülmüştü. Bu durum, aşağıda değinileceği gibi, Batı Şeria'daki statükonun devam edeceği anlamına geliyordu.

Kudüs ve mültecilerle ilgili olarak şu düzenlemeler karşımıza çıkmaktaydı. 5. bölümde, Trump'ın 6 Aralık 2017 tarihindeki kararına atıf yapılarak "Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak kalacağı ve bölünmeyeceği" ifade edilmekteydi.⁸⁸ Sadece Kudüs'ün kuzeyindeki ve doğusundaki güvenlik bariyerlerinin dışında kalan Kafr Aqab, Shuafat ve Abu Dis gibi bölgelerin Filistinlilere bırakılması söz konusu olabilirdi. Dolayısıyla, bu şartlar altında Harem-ül Şerif'i kapsayan Doğu Kudüs'ün bağımsız Filistin devletinin başkenti olması mümkün değildi. Mülteciler konusuna gelindiğinde ise, belge, Filistinli mültecilere geri dönüş hakkı tanıımıyordu. Özellikle 1948-1949 Arap-İsrail Savaşı'nda yerlerinden edilen Filistinlilerin İsrail'e dönüş hakkının kabul edilmeyeceğinin, mültecilere tazminat ya da geri ödeme yapılmayacağına altı çizilmekteydi.⁸⁹ Bu düzenleme, İsrail'in Yahudi nüfus ağırlıklı demografik yapısını korumak amacıyla yapılmıştı.

Ekonomik çerçeve başlıklı ikinci kısımda, Filistinli halkının yaşam standartlarının yükseltilmesine ilişkin atılacak adımlara yer verilmekteydi. Bu bölümde, ihracatın ve yabancı yatırımların teşvik edilmesiyle Filistin gayri safi milli hasılasında ortaya çıkacak artıştan işsizlik oranının düşürülmesine, Batı Şeria ve Gazze'de elektrik ve içme suyuna ulaşımın sağlanması gibi temel ihtiyaçlardan yoksulluk oranının düşürülmesine kadar ekonominin her alanına da iyileşme yaratılacağı belirtilmekteydi.⁹⁰ Fakat, tarafları müzakere masasına

86 a.g.m., s. 12.

87 Aynı yer.

88 a.g.m., s. 17.

89 a.g.m., s. 32.

90 İkinci kısım için bkz.: a.g.m., s. 1-21.

oturtacak ve sürecin işlenmesini sağlayacak gerçekçi politik adımlar atılmaksızın, yatırım odaklı bu ekonomik perspektifin Filistin halkının yaşamında kalıcı bir değişiklik yaratması mümkün görünmüyordu.

Genel olarak değerlendirildiğinde, iki devletli çözümden yana olduğu iddia edilen bu planın gerçekte İsrail'in Batı Şeria ve Doğu Kudüs'teki varlığını/egemenliğini garanti edecek bir yaklaşımdan ilhamla ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Buna karşılık, bu girişim kapsamında, Batı Şeria'daki Filistinliler ise yaşadıkları yalıtılmış bölgelerde İsrail'in denetiminde görece bir özerkliğe sahip olacak gibi gözükmektedirler. Bu da aslında Batı Şeria'daki İsrail varlığının onaylandığı anlamına gelmektedir. Nitekim, İsrail'in son yirmi yıldaki Batı Şeria'daki uygulamalarına bakıldığında, Trump'ın girişiminin mevcut durumu onaylayan bir yaklaşıma sahip olduğu açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Sonuç

Bu çalışmada, Oslo barış sürecinin çökmesinin ardından ABD'nin Filistin-İsrail sorununa ilişkin politikasında merkezi bir yer işgal edegelen iki devletli çözüm önerisi ile İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşimci siyasetine dayanan de facto ilhak arasındaki temel çelişkiye odaklanılarak, günümüzde bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasının artık mümkün olmadığı ve bu söylemin ABD'nin genelde bölge özelinde de İsrail politikasıyla olan bağı ortaya konmuştur. Bush ve Obama dönemlerinde gündeme gelen barış girişimlerinin odağında yer alan iki devletli çözüm önerisi, Trump tarafından açıklanan Refah İçin Barış planına da damgasını vurmakla birlikte, bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını sağlayacak gerçekçi bir çözüm sunmaktan uzaktır. Söylem düzeyindeki bu vurguya rağmen, belgenin içeriğinden anlaşılacağı üzere, iki devletli çözümün hukuki dayanağı olan 242 sayılı karar yok sayılmış; buna karşılık, İsrail'in bölgedeki varlığını ve işgal altındaki topraklara yönelik ilhak politikalarını garanti altına alan düzenlemeler yapılmıştır. Bu durumda, Filistinlilere Batı Şeria'nın belli kısımlarında (büyük ihtimalle A ve B bölgelerinde) olsa olsa görece ya da sınırlı bir özerklik tanınacağı söylenebilir.

ABD'nin yaklaşımını destekleyecek şekilde, Netanyahu'nun başbakanlığı boyunca Batı Şeria'da devam eden yerleşim yerlerinin inşasına dayanan politika İsrail'in bölgedeki varlığını pekiştirmiştir. Netanyahu'nun söylemlerinde kendisine yer bulduğu şekilde, Filistinlilere tam bir bağımsızlık verilmeksizin sınırlı bir özerklik tanınabileceği gerçeğiyle karşı karşıyayız. Dolayısıyla, ABD'nin iki devletli çözüm vurgusuna rağmen, Trump ve Netanyahu'nun politikaları egemen bir Filistin devletinin yaratılmasından ziyade, Filistin Otoritesi'nin yerli halkın yaşadığı yerleri İsrail'in denetiminde sınırlı bir özerklikle idare edebileceği bir çözüm üzerinde uzlaşıldığının sinyallerini vermektedir. Dolayısıyla, artık söz konusu olan iki devletin yan yana yaşayacağı bir barış ortamı olmaktan çok, Filistin Otoritesi'nin Batı Şeria'daki egemenliğinin en kritik noktalarda İsrail güçlerinin sınırlandırıldığı mevcut durumu devamıdır. Nitekim, iki devletli çözüm önerisinin gündemdeki varlığına rağmen, hem top-rağı kontrol eden hem de yarattığı kendine özgü ilhak rejimiyle işgal altındaki Filistinlilere hükmeden İsrail'in Batı Şeria'dan çekilmeye niyeti olmadığı son

Görüş

Akademik
Bakış

330

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

dönemde gerçekleştirdiği düzenlemeler dikkate alındığında aşıkardır. Dahası, İsrail siyasetinde yankı bulan resmi ilhak talepleri göz önünde bulundurulduğunda, İsrail'in bölgedeki varlığını geri döndürülemez bir şekilde garanti altına almaya giriştiği de açıktır. Bu şartlar altında, Filistin-İsrail sorununun bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasıyla yani iki devletli çözüm temelinde çözülmesi imkansız görünmektedir.

Yukarıda değinilen İsrail'in yerleşimci politikasına rağmen, olası bir barış sürecinin en önemli aktörlerinden biri olan ABD'nin 2000'ler boyunca iki devletli çözüm önerisine vurgu yapması, büyük bir ironiye işaret etmektedir. Bu çalışmada, bu ironinin bizatihi ABD'nin bölge politikasından kaynaklandığı öne sürülmüştür. Bush döneminde, ABD'nin Irak Savaşı'yla birlikte bölgeye doğrudan müdahale ettiği, Arap dünyasını karşısına alacak şekilde "siyasal İslamcı terörle" bir savaş başlattığı düşünüldüğünde, Filistin lehine bir çözümü gündeme getirerek bölgede bir meşruiyet zemini yaratmaya çalıştığı söylenebilir. Obama yönetiminin ise ABD'nin bölge siyaseti açısından 'farklı' ama Filistin sorunu açısından 'benzer' bir politika izlediği belirtilmelidir. Nitekim, iki devletli çözüme işaret eden Obama, sürecin önündeki en büyük engeli teşkil eden Yahudi yerleşimlerinin inşasını önleyebilecek adımlar atamamıştır. İsrail lehine en radikal kararlara imza atıldığı Trump döneminde dahi iki devletli çözüme vurgu yapılmış olması yine büyük bir çelişkiye işaret etmektedir. Bu ise, ABD'nin İsrail'in bölgenin en zengin Arap ülkeleri olan Körfez devletleriyle ekonomik ve diplomatik ilişkilerinin gelişmesinin önünde engel olan Filistin meselesini çözmek niyeti taşıyormuş gibi bir politika geliştirmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim "Refah İçin Barış" girişimi aşağı yukarı aynı konjonktürde ortaya çıkan Abraham Antlaşmaları'na giden süreçle birlikte değerlendirildiğinde, ABD açısından öncelikli hedefin İsrail'in Arap ülkeleriyle ilişkilerinin normalleştirilmesi ve bölgede İran'a karşı bir işbirliğinin oluşturulması olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, 2000'ler boyunca İsrail'in sahada yarattığı gerçeklik iki devletli çözümün imkansızlığını gözler önüne serdiği gibi, ABD'nin girişimleriyle gündeme gelen benzer minvaldeki barış planlarının da İsrail'in Batı Şeria'daki varlığını Filistinliler lehine değiştirmekten uzak olduğu aşıkardır.

Kaynaklar

"Abbas on US Plan: 'We Say 1000 Times: No, no and no to the Deal of the Century'", *The Times of Israel*, 29 January 2020, <https://www.timesofisrael.com/abbas-on-us-plan-we-say-1000-times-no-no-and-no-to-the-deal-of-the-century/>.
ABD Resmi İnternet Sayfası, "U.S. Department of State, The Abraham Accords", 13 August 2020, <https://www.state.gov/the-abraham-accords/>.
ABDALLAH, Stephanie Latte, "Endless Borders: Detaining Palestinians and Managing Their Movements in the Occupied Territories", *Mediterranean Politics*, Cilt: 25, Sayı: 3, 2020, s. 372-393.
ALMOHAMAD, Selman, "Doomed to Instability: Israel's West Bank Annexation Plan in a Turbulent Region", 2020, *GIGA Focus/Middle East*, <https://www.giga-hamburg.de/en/publication/doomed-to-instability-israels-west-bank-annexation-plan-in-a-turbulent-region>.

Gazi

Akademik
Bakış

331

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

ALY, Abdel Monem Said, "The Case for the One-State Solution", *The Cairo Review of Global Affairs*, Winter 2019, <https://www.thecairoreview.com/essays/the-case-for-the-one-state-solution/>.

"Area C", *B'tselem*, https://www.btselem.org/topic/area_c.

BEN-YOUSSEF, Nadia ve Sandra Samaan Tamari, "Enshning Discrimination: Israel's Nation-State Law", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 48, Sayı: 1, 2018, s. 73-87.

BISHARA, Amahl, "Mobilizing Resistance: Israel's Racist Walls of Separation", *Anthropology Now*, Cilt: 9, Sayı: 3, 2017, s. 38-46.

Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "United Nations, General Assembly, Resolution 181 (II): The Future Government of Palestine", 29 November 1947, <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/7F0AF2BD897689B785256C330061D253>.

Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "United Nations Security Council, Document S/1302/Rev. 1", <https://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/F03D55E-48F77AB698525643B00608D34>.

Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "United Nations Security Council, S/RES/242 (1967)", <https://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136>.

Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12 August 1949", https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf.

Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, "UN Security Council, Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and Gaza Strip", 28 December 1995, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS_950928_InterimAgreementWestBankGazaStrip%28OsloII%29.pdf.

BLUM, Yehuda Z., "The Missing Reversioner: Reflections on the Status of Judea and Samaria", *Israel Law Review*, Cilt: 3, Sayı: 2, 1968, s. 279-301.

BORNSTEIN, Avram S., *Crossing the Green Line Between the West Bank and Israel*, Pennsylvania Press, Philadelphia 2002.

DENK, Erdem, "Uluslararası Adalet Divanı'nın İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İnşa Etmekte Olduğu Duvar Konusundaki Kararı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 1, Sayı: 3, 2004, s. 151-173.

EFRAT, Elisha, *The West Bank and Gaza Strip: A Geography of Occupation and Disengagement*, Routledge, London 2006.

FALK, Richard ve Virginia Q. Tilley, "Israeli Practices towards the Palestinian People and the Question of Apartheid", *Palestine and the Israeli Occupation 1*, Sayı: 1, 2017, s. 1-65.

Filistin Merkezi İstatistik Bürosu Resmi İnternet Sayfası, "Palestinian Central Bureau Statistics", <http://www.pcbs.gov.ps/site/881/default.aspx>.

GERGES, Fawaz A., "The Obama Approach to the Middle East: The End of America's Moment?", *International Affairs*, Cilt: 89, Sayı: 2, 2013, s. 299-323.

GOLAN, Galia, "Obstacles and Possibilities for Peace between Israel and Palestine", *Insight Turkey*, Cilt: 22, Sayı: 1, 2020, s. 33-46.

GUZANSKY, Yoel ve Zachary A. Marshall, "The Abraham Accords: Immediate Significance and Long-Term Implications", *Israel Journal of Foreign Affairs*, Cilt: 14, Sayı: 3, 2020, s. 379-389.

HALWANİ, Raja, "The One-State Solution", Raja Halwani ve Tomis Kapitan, der., *The Israeli-Palestinian Conflict: Philosophical Essays on Self-Determination, Terrorism and the One-State Solution*, Palgrave, New York 2008, s. 198-244.

HANIEH, Adam, *İşyanın Kökenleri: Kapitalizmin Ortadoğu'daki Sorunları* (çev. Ali Toprak), Nota Bene Yayınları, Ankara 2013.

HİLAL, Jamil, "The Polarization of the Palestinian Political Field", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 39, Sayı: 3, 2010, s. 24-39.

HİLAL, Jamil Micheal, "Rethinking Palestine: Settler Colonialism, Neo-liberalism and Individualism in the West Bank and Gaza Strip", *Contemporary Arab Affairs*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2015, s. 351-362.

HUGHES, Sara Salazar, "Unbounded Territoriality: Territorial Control, Settler Colonialism, and Israel/Palestine", *Settler Colonial Studies*, Cilt: 10, Sayı: 2, 2020, s. 216-233.

İMAM, Mukhtar, "United States Foreign Policy in the Palestinian-Israeli Conflict and Its Implication on the Two States Solution", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Cilt: 12, Sayı: 3, 2018, s. 371-386.

"Israel and Occupied Palestinian Territories", *Amnesty International*, <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/israel-and-occupied-palestinian-territories/report-israel-and-occupied-palestinian-territories/>.

İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Golan Heights Law", <https://mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/golan%20heights%20law.aspx>.

JEFFERIS, Danielle C., "Institutionalizing Statelessness: The Revocation of Residency Rights of Palestinians in East Jerusalem", *International Journal of Refugee Law*, Cilt: 24, Sayı: 2, 2012, s. 202-230.

JUDD, Tony, "Israel: The Alternative", *The New York Review*, 23 Ekim 2003.

KHALİDİ, Rashid, "Filistinliler ve 1948: Başarısızlığın Temel Nedenleri", Eugene L. Rogan ve Avi Shlaim, der., *Filistin Uğruna: 1948'in Tarihini Yeniden Yazmak* (çev. Suna Gülfer İhlamur-Öner), Küre Yayınları, İstanbul 2007, s. 37-67.

KHAMAİSİ, Rasseem, "From Imposed Ceasefire line to International Border: The Issue of the Green Line between Palestine and Israel", *Journal of Borderlands Studies*, Cilt: 23, Sayı: 1, 2008, s. 85-102.

Knesset Resmi İnternet Sitesi, "Basic Law: Jerusalem, Capital of Israel (Unofficial Translation)", https://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic10_eng.htm.

LUBELL, Maayan, "Netanyahu Says No Palestinian State As Long As He is Prime Minister", *Reuters*, 16 Mart 2015, <https://www.reuters.com/article/us-israel-election-idUSKBN0MCI1820150316>.

LUSTICK, Ian S., "The West Bank is not 'Judea and Samaria'", *Newsletter*, Cilt: 5, Sayı: 2, 1990, s. 21-23.

LUSTICK, Ian S., *Paradigm Lost: From Two-State Solution to One-State Reality*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2019.

Görüş

Akademik
Bakış

333

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

MORAG, Gilad, "Netanyahu: Left Knows if Likud is in Power, No Concessions will be Made", *Ynetnews*, 2015, <https://www.ynetnews.com/articles/0.7340.L-4637305.00.html>.

"Netanyahu: We Support Palestinian 'Minus-state, Autonomy-plus' Solution", *Middle East Monitor*, 25 October 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20181025-netanyahu-we-support-palestinian-minus-state-autonomy-plus-solution/>.

"New 2018 Population Data for Israelis in the West Bank", *Peace Now*, 2 Ekim 2019, <https://peacenow.org.il/en/population-data-in-israel-and-in-the-west-bank>.

NIR, Ori ve Debra Shushan, "From Creeping to Leaping: Annexation in the Trump Era", *Peace Now*, 2019, https://peacenow.org/WP/wp-content/uploads/Annexation_Paper_October_2019_FINAL.pdf.

O'MALLEY, Padraig, "Israel and Palestine: The Demise of the Two-State Solution", *New England Journal of Public Policy*, Cilt: 29, Sayı: 1, 2017, s. 1-18.

ÖZKOÇ, Özge, "Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu", *A.Ü. S.B.F. Dergisi*, Cilt: 64, Sayı: 3, 2009, s. 167-195.

PAPPE, Ilan, "Zionism and the Two-State Solution", Jamil Hilal, der., *Where Now for Palestine? The Demise of the Two-State Solution*, Zed Books, London 2007, s. 31-47

PAPPE, Ilan, "One-State Palestine: Past, Present and Future", Ilan Pappé ve Jamil Hilal, der., *Across the Wall: Narratives of Israeli-Palestinian History*, I. B. Tauris, London 2010, s. 409-435.

PAPPE, Ilan, "The Israeli Nationality Law-A Blueprint for a 21st Century Settler Colonial State", *Nuovi Autoritarismi e Democrazie (NAD-DIS)*, Sayı: 1, 2019, s. 75-86.

"Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People", <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/01/Peace-to-Prosperity-0120.pdf>.

"Planning Policy in the West Bank," *B'Tselem*, 11 November 2017, https://www.btselem.org/planning_and_building.

"President Bush Calls for New Palestinian Leadership", <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020624-3.html>.

"Remarks by President Obama to the Turkish Parliament", *White House*, 6 April 2009, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-obama-turkish-parliament>.

SAID, Edward W., "The Morning After", *London Review of Books*, 21 Ekim 1993.

SAID, Edward W., "The One-State Solution", *New York Times*, 10 Ocak 1999.

SCHIFF, Amira, "The 'Annapolis Process': a Chronology of Failure", *Israel Affairs*, Cilt: 19, Sayı: 4, 2013, s. 660-675.

SCHIFF, Amira, "Lessons from the Kerry Peace Initiative and the Need for a Constructive Approach", *Peace and Conflict Studies*, Cilt: 22, Sayı: 2, 2015, s. 160-176.

SCHIFF, Amira, "The Kerry Peace Initiative in the Israeli-Palestinian Conflict: When Hope and Good Intentions Are Not Enough", *International Negotiation*, Cilt: 23, Sayı: 1, 2018, s. 8-41.

SEIDEL, Timothy, "Sovereign Bodies, Sovereign States: Settler Colonial Violence and the Visibility of Resistance in Palestine", Alaa Tartir ve Timothy

Görüş

Seidel, der., *Palestine and Rule of Power: Local Dissent vs. International Governance*, Palgrave Macmillan, 2019, s. 47-70.

"Settlement Watch", *Peace Now*, <https://peacenow.org.il/en/category/settlement-watch>.

"Settlement Report: October 11, 2019", *Foundation for Middle East Peace*, 11 October 2019, <https://fmep.org/resource/settlement-report-october-11-2019/>.

SILVA, Marta P., "The Annapolis Conference: A Chronic Case of Too Little, Too Late?", Georgetown University, Washington 2010 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

"Special Document File: The Jewish Nation-State Law", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 49, Sayı: 2, 2019, s. 43-57.

"Statistics on Settlements and Settler Population", *B'tselem*, 16 January 2019, <https://www.btselem.org/settlements/statistics>.

TAWIL-SOURI, Helga, "Uneven Borders, Coloured (Im)mobilities: ID Cards in Palestine/Israel", *Geopolitics*, Cilt: 17, Sayı: 1, 2012, s. 153-176.

TERRY, Janice J., "Unrequited Hope: Obama and Palestine", *Arab Studies Quarterly*, Cilt: 39, Sayı: 3, 2017, s. 896-909.

"The Annapolis Conference", *Journal of Palestine Studies*, Cilt: 37, Sayı: 3, 2008, s. 74-92.

"The Middle East Quartet Roadmap", 4 Haziran 2003, <http://www.hlrn.org/img/documents/The%20roadmap.pdf>.

TILLEY, Virginia, *The One-State Solution: A Breakthrough Plan for Peace in the Israeli-Palestinian Deadlock*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2005.

TILLEY, Virginia, "The Secular Solution: Debating Israel-Palestine", *New Left Review*, Sayı: 38, Dönem: Nisan 2006, <https://newleftreview.org/issues/ii38/articles/virginia-tilley-the-secular-solution-debating-israel-palestine>.

TOCCI, Nathalie, "The Middle East Quartet and (In)effective Multilateralism", *Middle East Journal*, Cilt: 67, Sayı: 1, 2013, s. 29-44.

"Trump Says US Recognizes Jerusalem: The Speech in Full", *BBC News*, 6 Aralık 2017.

TURNER, Mandy ve Cherine Hussein, "Introduction: Israel-Palestine after Oslo: Mapping Transformations and Alternatives in a Time of Deeping Crisis", *Conflict, Security & Development*, Cilt: 15, Sayı: 5, 2015, s. 415-424.

"US-led Bahrain Meeting on Palestine: All the Latest Updates", *Aljazeera*, 26 Haziran 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/6/26/us-led-bahrain-meeting-on-palestine-all-the-latest-updates>.

WHITE, Ben, "The Settler Colonial Present: Palestinian State-Building Under Apartheid", Alaa Tartir ve Timothy Seidel, der., *Palestine and Rule of Power: Local Dissent vs. International Governance*, Palgrave Macmillan, 2019, s. 23-47.

WOLFE, Patrick, "Settler Colonialism and Elimination of Native", *Journal of Genocide Research*, Cilt: 8, Sayı: 4, 2006, s. 387-409.

WOLFE, Patrick, "Purchase by Other Means: The Palestinian Nakba and Zionism's Conquest of Economics", *Settler Colonial Studies*, Cilt 2, No 1, 2012, s. 133-171.

Gazi

Akademik
Bakış

335

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

Extended Abstract

The Palestinian-Israeli question, one of the most chronic problems in the Middle East, has not been solved until this day. After the collapse of the Oslo peace process in 2000, there have been several important steps by international and regional actors, especially the United States, to find a solution on this question. In the past two decades, all peace plans that have come to the agenda with the special efforts of US presidents have been based on a two-state solution by focusing on the establishment of an independent and sovereign Palestinian state in the West Bank and Gaza Strip. In this process, despite Israel's withdrawal from Gaza Strip in 2005, it continued to build Jewish settlements in the West Bank in a violation of international law. Moreover, Israel expanded its sovereignty by de facto annexation of the West Bank through the settlements. In addition to this, Israel has controlled the transition between the Palestinian villages with the checkpoints. Thus, preventing the emergence of a sovereign Palestinian administration in the West Bank, Israel made a two-state solution impossible. Ironically, all US presidents have called for the establishment of an independent Palestinian state which will live side by side with the State of Israel in a peaceful environment during the 2000s, although de facto annexation of the West Bank pointed out the different reality on the ground. This study aims to explain the reasons for the great contradiction between the two-state proposal of US presidents and the settler policy of Israel in the West Bank. It is obvious that the Jewish settlements in the West Bank have been the most important obstacles to the two-state solution by violating the sovereignty of the Palestinian Authority. Because Israel has created a sui generis occupation regime and public authority in the West Bank through the settlements. At this point, it should be explained why all US presidents' peace initiatives have proposed the two-state solution on the Palestinian-Israeli question, while Israel's implementation in the West Bank has made this solution impossible.

The article is divided into two main sections. The first section sets out the *de facto* Israeli annexation of the West Bank by focusing on the Jewish settlements since the collapse of the Oslo peace process in 2000. In doing so, the characteristics of the Israeli occupation regime in the region and the demands for de jure annexation of the West Bank in Israeli politics will be discussed. This section will also examine how the two-state solution has been dead as a result of Israel's de facto annexation in the last two decades. The second section deals with the US presidents' peace plans on the Palestinian-Israeli question. In this section, it will be argued that the two-state rhetoric of the USA has not been realistic, on the contrary, these peace plans emerged as a result of US policy to ensure Israel's security in the region. In addition to this, it can be said that the USA has used the two-state solution formula as a tool in order to refresh its image when the legitimacy of the USA has been damaged in the Middle East.